

Subversive Society

Proceedings
No. 17

EGY

GAZDÁTLAN ESŐNÁK

TÖRTÉNETE

REGÉNY

IRTA

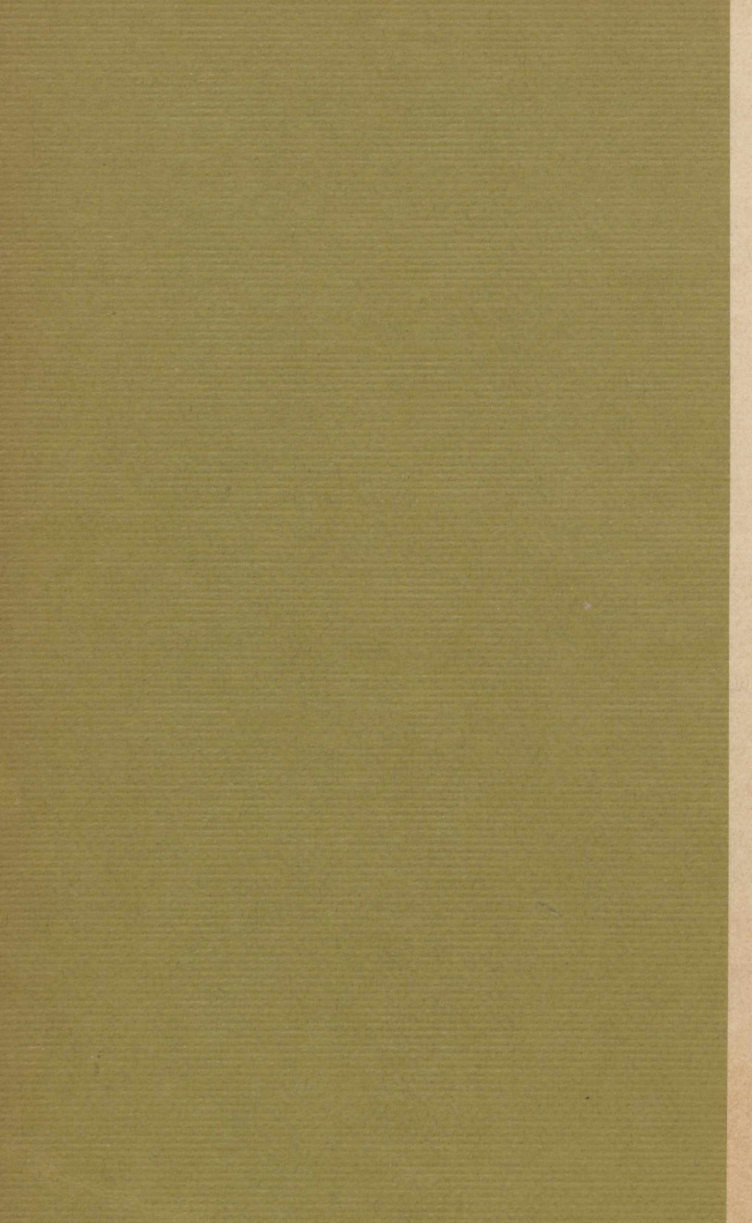
MOLNÁR FERENCZ

BUDAPEST

A MAGYAR HIRLAP KIADÁSA

1901

EGY
GAZDÁTLAN CSÓNAK
TÖRTÉNETE

REGÉNY

IRTA

MOLNÁR FERENCZ

BUDAPEST

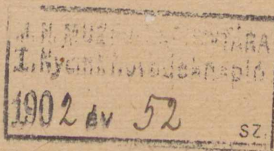
MAGYAR HIRLAP KIADÁSA

1901

1142 e

87416

I.

A csöndes nyári éjszakában tisztán lehetett hallani, amikor a dunai kapitány, kétségkivül a sok utasra való tekintettel, a vén tengerészt pózoló hangon kiáltott a szócsőbe:
— Előre!

A fahid megreccscent, s a kerekek dolgozni kezdtek. A habzó vizen megindult Pest felé a fekete hajó, amelynek oldalában hosszú sor kis négyszögü ablak világolt sárga fényvel, s ahogy mindinkább távolodott a szigettől, olyan volt, mintha a Duna fenekén fáklyások kísérték volna, magával vitte az izzó fénysávokat. Gyorsan haladt lefelé, s hogy kiért a víz közepére, látni lehetett, hogy pazarul okádja a vastag fekete füstöt, de mintha belefogózott volna a kéményével, ezt is magával huzta, éppugy, mint azt a halaványan fénylő uszályt, amely az utja nyomán fodorult a vizen. Most egyedül maradt a sziget, hogy az utolsó hajó is elhagyta. A kikötő vén őre végigbaktatott a hidon s a vendéglő felé ment. A két fehéren

ragyogó lámpa egyszerre aludt ki a hidfőnél, s a szigetlakók, akik ismerőseiket kísérték el, vagy csak egyszerűen kijöttek az utolsó hajóhoz, kis csoportokban tünedeztek el a magas bokrok közt. Végleg nagy, nyáréji csönd lett, amelybe kellemesen olvadt valami halk harmonikaszó, amely a vizen át jött Ó-Budáról. Néhány lámpa csöpp tüzpontja csillogott a tulsó parton, s most, hogy az utolsó nesz is elhalt, hallani lehetett egy nagy malom bugását. A malom a parton állott, s mind a hat emelete ki volt világítva. Innen nézve tizenkét emeletesnek látszott, az alsó hat sor ablak a Dunán reszketett, a felső hat fenn sorakozott a nagy kőkoczkán.

A hid tájékaról már elsétáltak a szigetiek. A járásuk is megváltozott azzal, hogy az utolsó hajó elment. Ilyenkor a hatalmas fák alatt nem látni siető embert, mindenki sétál, mintha a maga kertjében volna. Érzik, hogy magukra maradtak, nézik a virágokat, amelyek fejlődését figyelemmel kísérik. «A sárga rózsza kinyílt tegnap óta» — mondják. — «Igen — hangzik a felelet — de a nagy azáleát levágták. Megvette valaki.»

A part felől leányhangot hozott a szellő. Ketten voltak. A meleg vizesés körül sétáltak s alája akartak bujni.

Az egyik mondta:

— Hallottam, hogy a Niagara alatt végig lehet sétálni, anélkül, hogy vizes lenne az ember.

— Bujjunk alá — nevetett a másik.

Aztán elhallgattak, minden ok nélkül. Egymásba fogóztak, s Ujpest felé figyeltek. Valami távolról közeledő hajó kattogott a vizen. Tetszett nekik ez a nagyon messziről jövő, titokzatosan lüktető nesz. Fölemelték a fejüket s ez a kis figyelés, egy távolról érkező, ismeretlen hajó csöndes zakatolása megdobogtatta a szívüket. Így álltak néhány perczig. Aztán a kisebbik a sziget felé fordította a fejét és nagyon halkán kérdezte:

— Érzed a tubarózsákat?

Finom orrczimpáik kitágultak, s a szemüket is nagyra nyitották, úgy szívták a kis szellőt, amely a virágok felől jött. Igen, a levegő tele volt tubarózsával, amelynek olyan erős a parfümje a nyári éjszakákon, hogy az ember azt hiszi: a szemével, fülével is érzi. Alattuk halkán locsogott a Duna, s az ég telistele volt csillaggal.

A kisebbik leány rátámasztotta arczát a másik vállára és sugta neki:

— Te, oly szép ez a sziget . . .

A másik nem tudott felelni. Magasra emelt fővel mereven állt, s minden érzékével szívta magába ezt a szép éjszakát. Sejtelve sem volt róla, hogy mindez miért ily édes

és miért van ennyi szépségnek a mélyén egy csöndes kis szomorúság; csak öntudatlan hallgatással meredt a sötétbe. Most erősen fogta a sziget a két leányt. Érezték, hogy a sziget tulajdonai, tárgyai, s hogy ehhez az iszapos, meleg földhöz köti őket minden, amit e perczben éreznek: a csönd, a sötétség és a sok, sok tubarózsa.

A nagyobbik hamarabb jutott szóhoz:

— Ugy-e, Pirkó — mondta — szép itten?

— Szép, nagyon szép.

Ezt lehunytt szemmel mondta a kicsi, aki ma jött ki ide lakni, vendégségbe a nagyobbikhoz. A délután beszélgetéssel telt el, s úgy a családi körben tett séta, mint a vendéglőben a fagyalt, kissé unalmas volt. Alkonyatkor már kezdett neki tetszeni a sziget. Nézte a vörösen lebukó napot, s hallgatta a sóhajtásokat, amelyek a romok felől jönnek ilyenkor. Most érezte csak a jázminokat s a parton az iszapnak azt a langyos szagát, amely a hervadó virágokéhoz hasonlít. Az ő számára naplementekor népesedett be a sziget, amikor már nem lehet tisztán látni mindent, amikor a nagy tisztás beleolvad a kis bokrokba, s a gyep felől mintha finom fehér felhők szállának fel. A sötétben nyílt nagyra a szeme, kis szive tele lett titokzatossággal, mindenféle nyugtalan vágygyal, amit szeretett érezni. Aztán a hangok is egészen másfélék voltak,

mint a minőket a városban hallani. Itt a parti köveken megijeszti az embert a Duna, amikor szeszélyesen nekiklocscsan. A bokrokból surranó zöreje hallatszik, messziről sóhajtanak a fák, s ami a legkülönösebb, néha egyszerre elhallgat minden, nem szól a Duna, visszafojtják léleketüket a bokrok, s az egymásra boruló nagy fák hirtelen elcsöndesednek. Ilyenkor nem mer moczcanni az ember s dobogni kezd a szive.

— Menjünk — szólta a nagyobbik leány — álmos vagyok.

Pirkó nem felelt, hagyta, hogy magával huzza a másik. Hozzája simult, s kissé kábultnak érezte magát. Elhaladtak a tubarózsák közt. A kis fehér fejceskék mereven álltak hosszú száraikon, ontották az illatjukat. A nagy virágágy körül nehéz volt a levegő, most zavartalanul emelkedett a sok lehellet, egymásra nehezedett, összesűrűsödött és az agyára szállt az embernek.

— Mondj valamit, Pirkó!

S a vállával gyöngéden fölemelte Pirkó fejét. A kis leány elmosolyodott, egyet sóhajtott, s őszintén szólta:

— Ugyan mit mondjak?

Kicsinek látszott a barátnője mellett, pedig talán mindössze félfejjel volt kisebb nála. Nem volt szépség, azt mondták róla, hogy szép lesz, de most változik az arcza. Tizenöt

éves volt, de mindenki többre becsülte. Olyan volt, mint valami finom, nagyuri dáma, akit soha senki sem lát másként, mint teljes toalettben. A beszéde is ilyen volt. Nem mondott ki mindent, amit gondolt, az idegekkel banális volt, ami azt mutatta, hogy belső életet is él, ezt külön a maga számára. A mozdulataiban volt valami komoly öntudatosság. Azt mondták róla, hogy nem elég graciózus. De Pirkó minden mozdulatára, ruhájának minden kis szallagjára ügyelt; se a ruházata, se a beszéde, se a járása nem volt soha pongyola. Különösen az arczára volt világosan ráírva az önállóság. Mozdulatokban, fényben, színben gazdag szeme volt; a szemhéjjáról nem lehet mondani, hogy öreges volt, inkább azt, hogy egy kicsit fáradt. Ez az egy kis darab: a szemhéj, a szem és az a kis gödör, amely a szemet elválasztja az orrtól, idősebb volt, mint Pirkó. Az arcza többi része édesen fiatal, leányosan mozgékony, az ajka piros és friss, a foga mint a tej, az állán valami kedves, hamvas rózsaszín játszott. Ilyen volt Pirkó, az okos kis hölgy, akire semmiképpen sem illett ez a szó: leány. Kis hölgy volt, komoly kis grófnő, elegáns kis herczegnőcske. Komoly könyveket olvasott, megmosolyogta a bakfisregényeket, s nem tudta felfogni, hogy vannak leányok, akik helyesirási hibákat tesznek,

mikor az olyan egyszerü. Legjobban szeretett komoly urakkal beszélni. A huszéves fiukat henczegőknek, üreseknek és hiuknak találta. Ezért nem szerette a katonákat sem. Az asszonyok beszélgetését czéltalannak és ostobának tartotta. Ezeknél jobban szerette a leányokat, mert az asszonyok — legalább övele — mindig ugyanazokról a témákról beszéltek, s halálosan, sőt ami ennél több: bosszantóan unalmas volt az egyformaságuk. Az idős urak és a fiatal leányok társaságában talált legtöbb változatosságot. S ezt imádta, imádta az érdekességet, a sokoldalú elméket, a festőket, a kik kissé határozatlan színtelőkben festenek, azokat az írókat, akik nem árulnak el mindent, az éjszakát, a külvárost, a szegény embereket, a színházat — szóval mindent, amiben valami titokzatos és pittoreszk elemet talált. És mindezt öntudatosan cselekedte, e szerint válogatott az olvasmányai közt, e szerint szötte a terveit, és mindezzel együtt Pirkó nem volt több, mint tizenöt éves, ügyvéd volt az apja s a mamája egy nagy, nyulánk, szőke asszony, aki a zsurokon az ablakfüggöny mögül sutogott a fiatalemberekkel.

A villához értek. Itt a nagyobbik, kissé kövér, piros arczu, szőke, örökké vig és felületes leány, udvariasan maga elé bocsátotta Pirkót:

— Csak te utánad — mondta komolyan Pirkó, s a holdfényen mélyen meghajlott, mint a régi francia királyok udvari dámái. Tetszett neki ez a finoman alázatos mozdulat, amelyből mintha muzsika fakadna, s amely a legnemesebbre csiszolt formája az üdvözlésnek. Pirkó szerette a finom és nemes dolgokat.

A nagy leány ezalatt két lépcsőt lépett egyszerre, felugrott a verandára, ott füttyentett egyet, s leszólt a kis rokokó-dámához:

— Te, mit szólsz Tarkovics Bandihoz?

II.

Ugy éltek ezen a szigeten, mintha az övök lett volna. Hamar megismerkedtek vele. A sziget — úgy látszik — szerette Pirkót, mert mindennap mutatott neki valami újat. Megmutatta neki a csalánnal benőtt utakat, amelyek a romok örökké hűvös falai közt kanyarognak. Pirkó fölfedezett egy szomoru akáczt, amely egészen a földig hajolt s amelynek lombja alatt édes volt a pihenés. Pirkó megismerkedett egy nagy fűzfabokorral, amely egy kiszögellésen nőtt s belógatta nyulánk gallyait a Dunába. Talált egy rozzant csónakot, s mind a ketten egész délelőttöt töltöttek azzal, hogy tenyerükkel merték ki belőle a vizet. Másnap azonban megint tele volt vízzel, így tehát feléje se néztek többet, mert makacs volt és nem értette a tréfát. Mindennap találtak valami szórakozást, amolyan gyerekmunkát, amelyhez sok erőfeszítés, nagy fáradság kell s amelynek soha semmi célja nincs.

A romok közelében, a kiszögellésen ültek, a nagy fűzbokor tövében. Nagy szalmakalap

volt rajtuk s a kezükben hosszú pálczákat tartottak. Komolyan halásztak, avval a hittel, hogy halat fognak fogni, igazi halat, ámbár tudták, hogy kicsi lesz, mert a nagy halakhoz csak az igazi halászok értenek. Sokáig ültek szótlanul egymás mellett s ha a nagyobbik néha beszédbe kezdett, Pirkó föl-emelte az ujját:

— Bella, ha beszélsz, nem fogunk semmit.

Pirkót nem az bosszantotta, hogy a halak nem akartak jönni, hanem az, hogy kinevetik őket, ha hal nélkül térnek haza. Amikor egy perczre mind a ketten kihuzták horgaikat a vízből, haragosan mondta:

— Itt maradok, ha kell, holnapig is, de hal nélkül nem megyek haza.

— Én bizony hazamegyek — biggyesztette félre a száját Bella — különben is unom. Ha nem akarnak jönni a nyomorultak, hát ne jöjjenek.

Hanyattfeküdt s a feje alá tette a két kezét. Fejlődő melle megfeszült a rózsaszínü bluz alatt s ezt érezte. Büszke volt reá s jólesett neki a napsugár, a mely forrón érte a mellét. Pirkó szívosan ült a helyén, s miután megigazította a horgát, újra visszabocsátotta a vízbe.

— Hagyd abba, Pirkó.

Csöndesen felelt:

— Nem.

— Ha nem hagyod abba, énekelek.

S mindjárt énekelni is kezdett, hogy elriaszsa a halakat. Pirkó erre szeliden letette maga mellé a fűbe a horgot.

— Ha nem akarod — mondta — akkor nem halászom.

— Ez már más — szólt Bella s fölült. Nézték a Dunát, a melyen egymásba verte a déli nap az égő pikkelyeket, kergette a tánczó, villanó sugárkákat. Az ujbpesti parton tót munkások talicskázták a kavicsot egy nagy kotrógép mellől. A kotrógép bádogteteje szikrázott a napon. Bella szólalt meg először:

— Mit szólsz Tarkovics Bandihoz?

— Mit szóljak? Tegnap láttam először.

— Igen, de folyton veled beszélt a vacsoránál. Hallottam, amint a mama később azt mondta neki: «Tarkovics, én csodálom magát; hogy lehet másfél óráig beszélni egy kis gyerekkel?»

— És mit felelt erre?

— Azt nem hallottam. Te, Pirkó, valld meg őszintén: udvarolt-e már neked valaki komolyan?

Pirkó habozás nélkül felelt:

— Nem. Soha.

A másiknak ez jól esett. Félrehajtotta a fejét s némi büszkeséggel mondta:

— Nekem igen. Már kétszer udvaroltak.

Könnyü sóhajjal tette hozzá:

— Az egyikbe szerelmes is voltam.

De aztán hirtelen előrebígyesztette az alsó ajkát, ezzel fejezve ki, hogy a dolog már elmúlt s nem volt nagyon komoly. De azért elmondta:

— Ez egy jogász volt. Akkor Török-Bálinton nyaraltunk és minden szombaton bál volt. Add a becsületszavadat, hogy nem mondod meg senkinek. Tihanyi Ernőnek hívták, az apja igazgató. Hogy mit igazgat, azt nem tudom. Egész éjjel együtt táncoltunk. Amikor szünóra volt, kilopóztunk a mezőre és ott megvallotta, hogy szeret. Én fáradt voltam és egy kis sampuszt is ittunk, hát végig hallgattam. Nagyon tetszett nekem a fiu. Egy kicsit kinezni akartam, hát a Steinfeld Erzsivel szekiroztam. De megesküdött, hogy utálja. Nagyon izgatott lett, és magához ölelt. A mellemet egészen a melléhez szoritotta és megkérdezte, hogy meg hagyom-e magamat csókolni tőle. Azt mondtam, hogy nem engedem, de erre könnyörögni kezdett. Hát végre azt mondtam, hogy meg hagyom, de nem a szájamat. Erre hirtelen megcsókolta az arczomat és én visszacsókoltam. Akkor megcsókolta a szájamat és úgy maradtunk sokáig. Amikor vége volt a bálnak, hazakisért és előrementünk. Az egész uton csókolóztunk, de mindig szájon. Az arcz, az semmit sem ér, én mondom neked.

Pirkó komolyan hallgatta. A szeme ragyogott. Egy kicsit reszketett a hangja, amikor kérdezte:

— És aztán mi lett?

— Aztán sokszor eljött hozzánk és mindig megcsókolt az ajtó mögött. Mindig úgy csináltuk, hogy én az ajtóhoz támaszkodtam, hogy ha be talál jönni valaki, hát legyen ideje elugorni, míg én félre állok az utból. Én már mind ismerem ezeket a fogásokat. Aztán megesküdtünk, hogy egymáséi leszünk. Kiszámítottuk az időt, hogy amikor ő huszonnégy éves lesz, akkor én husz és elvesz feleségül. Öt évet kellett volna várni. Akkor még csak tizenöt éves voltam.

— Most mennyi vagy?

— Tizenhat.

— És fogsz rá várni?

— Nem. Szakitottunk az ősszel, mert nem jöhetett Pesten hozzánk. Aztán meg gondoltam, hogy nem elég idős hozzám képest. Nagyon gyerek. Folyton csókolózni akart, beszélgetni soha. Ezek mind ilyenek, én mondom neked. Azóta nem voltam szerelmes.

— Nem is láttad?

— De igen, egyszer, az utcán. De már ki voltam belőle ábrándulva. Nagyon undoknak találtam. Most kezd nőni a bajusza és ez a legcsunyább kor a férfiaknál. Olyan,

mintha piszkos volna az arcza. Több szeretőm nem volt.

Pirkót roppantul érdekelte a dolog. Hallgatott, hogy a másik folytassa. De az nem mondta tovább, mint ahogy nem is volt tovább. Pirkó kérdezte:

— Itt a szigeten semmi sincs?

— Nincs. Ide nem jön hozzánk senki, csak Tarkovics. Az meg már harminczkét éves, meg aztán szeretőt tart.

— Szeretőt tart?

— Meghiszem azt. Fogadok, hogy már láttad is. A kis szállodában lakik. Egy színésznő, de csak tánczol. A népszínházból való. Tarkovics mindig őhöz jár és nem szégyell aztán hozzánk jönni.

— Szép leány?

— Nem szép. A haja sárgára van festve és az arczbőre rettenetes. De nagyon kaczer és nagyszerűen tud öltözködni. A mama azt mondta, hogy az ő férje a legelőkelőbb kereskedők egyike, de neki soha ilyen drága ruhái nem voltak. A szobaasszony meg azt beszéli, hogy olyan alsószoknya-gyűjteménye van, amelyet még sohase látott. Borzasztó az ilyen népség.

Elhallgatott, egy kicsit nézte a Dunát, aztán hozzátette:

— Szeretnék színésznő lenni. Te nem?

— Nem. Én irónő vagy ügyvéd szeretnék lenni, mert az a maga ura.

— Nem akarsz férjhez menni?

— Nem.

Ezen nem vitáztak tovább, mert már az unalomig ismerték azokat az érveket, amelyek ebből a kérdésből kifolyólag a számtanóra és a francia óra közt el szoktak hangzani az iskolában. Pirkó csóválni kezdte a fejét:

— Ezt sohse hittem volna Tarkovicsról.

— Miért ne? Az ilyen ujságírók és írók mindig a színésznők körül vannak. Ezeknek az kell, nem a tisztességes leányok. Már egy éve a szeretője.

— Hogy lehet, hogy nem unta meg?

— Ezek mindig meg tudják tartani. Én már az első héten unatkoztam Ernővel, mert mindig ugyanazt csináltuk. Ezek változatosabbak. Nekem csak két ruhám volt, neki huszonnégy alsószoknyája van. És milyen kalapja!

— Azt hiszed, ez teszi?

— Ez is. Az ilyen lumpok, mint ez a Tarkovics, akik egész éjjel a kávéházban fetrengenek és reggel fekszenek le, szeretik az ilyet. Az ilyenből sohse lesz férj, mert nem szereti a rendes családi életet. Mindig csak a külvilágnak él. Maga Tarkovics szokta mondani, hogy az íróember himnemű színész.

Pirkó hallgatott. Ezt a világot még nem ismerte. De roppant érdekes lehetett, ugy

találta. Ahogy ezzel a Tarkovicscsal beszélt tegnap, úgy vette észre, hogy nem különbözik a többitől. Egy kicsit büszke is volt arra, hogy ez a szellemes ember oly sokáig foglalkozott vele s ez idő alatt úgy érezte, mintha valami vizsgát állana ki. S jól esett neki, hogy úgy beszélhetett vele, mint senki mással. Pirkó úgy találta, hogy ezek az igazi emberek, nem azok, akik egyforma munkában örlik le az életüket.

— Nagyon léha ember — folytatta a másik — egyszer el is maradt tőlünk, mert pénzt kért kölcsön a papától és a papa nem adott neki. Aztán meg a télen egy hétig a gőzfürdőben lakott, mert nem volt lakása.

Harangszó jött Pest felől. Fölszedték a horgaikat és hazafelé indultak. Bella az egész uton beszélt, de Pirkó ezt csak akkor vette észre, mikor a kapuhoz értek. Az ebédnél nem szólt Pirkó semmit egészen a tésztáig. Amikor a tésztát behozták, odafordult Bellához:

— Te — sugta a fülébe — hány éves az a színésznő?

III.

Igazán, Tarkovics nem szégyelte magát. Reggel jött ki a szigetre, délelőtt a színésznővel látták a rózsakertben, délután vele hallgatta a katonabandát az alsó szigeten s estefelé otthagya, mintha mondaná neki: «Most elég volt, tisztességes emberek közé megyek.» Elment Téreiékhez s velük vacsorázott a vendéglőben. Melitta kisasszonynak úgy köszönt át a szomszéd asztalhoz, mintha valami távoli ismerőse volna. A leányok ezt megfigyelték, sőt azt is észrevették, hogy Melitta kisasszony néha fölemeli a fejét s néha féltékenyen néz át az ő asztalukra, amelynél mindig volt egy-két csinos fiatal asszony és leány.

— Nézd — lökte meg Bella Pirkót — milyen féltékeny ez a . . .

S titkon figyelték a kisasszonyt, aki az anyjával ült a másik asztalnál, drága ruhában, drága gyűrűkkel az ujjain, amelyek csak úgy szikráztak a gyémánttól, amikor a kegyeret törte.

— Hogyan, Pirkó kisasszony, maga olvasta Heinét?

Ezt Tarkovics kérdezte s igazán csodálkozó arcot vágott hozzá. Ez a harminczkét éves fiú tudott blazirt lenni s a következő pillanatban már a legtisztább ártatlansággal nézni valakire.

— Oh igen — felelt halkán Pirkó — de ne mondja ezt olyan hangosan, mert félek, hogy meghallják. A papa és a mama Párisban van, a kis öcsém a nagymamánál lakik s én azt olvastam, ami nekem tetszett. Heinét imádom.

— És tizennégy éves!

— Tizenöt . . .

Tarkovics is imádta Heinét. Ha verset irt, szándékosan utánozta. Ennek az embernek a lelkét ez a hatalmas tehetségű csirkefogó nevelte, aki éppugy, mint ő az életben, az egyik versében leköpte a szerelmet, pofonverte a tekintélyt, megcsiklandozta az isteneket és szivből kinevetett mindent, amit csak valaha szentnek vallott az emberiség, s a másokban egy tizenhat éves fiú tisztaságával sirva vallott szerelmet egy szűznek. Így élt Tarkovics, s így él az igazi ujságírók legnagyobb része, amely talán nem is tudja, hogy utolsó csepp véreig a Heine Henrik nevelése. De ez az ember öntudatosan rendezte be így az életét, mert rájött, hogy az

ő földi pályájához ez illik legjobban. Kegyetlen és szivtelen tudott lenni, hogy a következő pillanatban elolvadjon a szentimentalizmustól. Léha volt, s a lelke mélyéig züllött embernek tartotta magát. A tehetségét se becsülte semmire, akkor irt, ha megfizették, s akkor is pongyola volt, s kinevette azokat, akiknek tetszett. A mások tehetségét azonban rajongó szeretettel tisztelte. A világon egyetlen asszonyt se tisztelt, csak az anyja emlékét imádta. Minden leányt romlottnak tartott, csak a hugát becsülte nagyra. A nagy dolgokkal szemben szinte a tulzásig cinikus volt, de a kicsinyekben tudott hinni. Így például kinevette a vallást, s ugyanakkor gyermeki szeretettel becézgetett egy sánta koldust.

— Nem engedném — mondta — hogy a leányom Heinét olvassa. A feleségem pedig csak negyven éves korában kezdené el.

Pirkó mosolygott:

— Ugyan miért?

— Mert elrontja őket. Egyáltalán nem engedném, hogy a költőket olvassák. Ami rosszat a nők tesznek, azt mind a költőktől tanulták. A szerelmes könyvek a férjek legnagyobb ellenségei. Mindig erre gondolkok, ha regényt vagy novellát írok. A regény akkor jó, ha a férjek a földhöz vágják.

Pirkó nem szólt semmit. Tarkovics megijedt.

— Az istenért, most veszem csak észre, hogy mindezt a sok szamárságot magának mondom. Igérje meg, hogy nem árul el. Mit szólnának, ha megtudnák, hogy magácskával szerelmes könyvekről beszéltem . . .

Ez rosszul esett a kis hölgynek. Elkomo-lyodott és az ajkát kezdte harapdálni. A férfi ezt észrevette:

— Azért nem kell haragudni. Ha ez vigasztalás, hát kijelentem, hogy az egész társaságban magát szeretem a legjobban. Magával lehet beszélni, mert maga egy édes, naiv öreg asszony. Meg van elégedve?

— Oh, igen.

Közelebb hajolt hozzá:

— Nézze, Pirkó, Téreiné minden öt perc-
ben idenéz és dühösködik, hogy folyton magá-
val beszélek. Ez se vigasztalja meg?

A kis hölgy nem felelt. Most sirni lett volna kedve, úgy érezte, hogy dühből. Meg-
rohanta a mérhetetlen keserűség, hogy még
gyerek. Ebben a korban megtudnának halni
bánatukban a leányok, csak azért, mert
nem idősebbek három évvel. Azzal a há-
rom évvel, amit azontul a koporsójukig saj-
nálnak.

— No, édes öreg asszony, mondjon vala-
mit. Legyen vigabb. Nos?

Ez se használt. Pirkó komor maradt, most megfogta a nagy keserűség, s szerette volna agyonütni ezt a felnőtt férfit, aki akaratlanul is éreztette vele, hogy még gyerek, s hogy egy kicsit nevetséges az ilyen fiatal testben a nagyra fejlődött lélek.

— Tudja mit, Pirkó — szólt komolyan a férfi, aki e pillanatban tele volt jóindulattal és hittel — most azért is megmutatjuk nekik, hogy kik vagyunk. Magával fogok maradni egész este. Jó? Meg fogjuk pukasztani őket, mind, mind dühösek lesznek. Jóbarátok leszünk, Pirkó. Irodalomról fogunk beszélni és úgy teszünk, mintha nem tartanók őket méltóknak arra, hogy erről a témáról tárgyaljunk velük. Nevessen, Pirkó! Nos, egy, kettő, három . . .

Oh, csak ezt ne mondta volna! Ez az egy, kettő, három, amit a kisbabáknak szoktak mondani, hogy a «három»-ra kicsattanjon belőlük a nevetés, úgy zuhant Pirkó lelkére, mint három nehéz kalapácsütés. Szeretett volna fölugrani, sirva fakadni s kiáltani, hogy mindenki hallja: «Nem, nem vagyok gyerek, én mindent tudok, én mindent olvastam!»

Tarkovics megtartotta az ígérését. Ott maradt mellette s vele beszélt egész este. A vacsora vége felé sikerült is egy kicsit felvidítania. Sétára indult az egész társaság

s ő előre ment vele. Valóban irodalomról beszéltek, de nem sokáig. Beszélgetés közben Pirkó kipattantotta, hogy nem akar férjhez menni.

Tarkovics megállt:

— Hogyan? Nem akar férjhez menni? Soha?

— Nem én.

— És miért?

— Nem tudom. Mindig próbálok valamivel magyarázni, de aztán mindig érzem, hogy nem ez az igazi oka. Egyszerűen nem akarok férjhez menni.

Elindultak az estében, tovább. A társaság jó messze elmaradt mögöttük.

— És a szerelem, kis Pirkó?

Most hallotta először közvetlen hangon ezt a szót. Megreszketett tőle, mint ahogy megreszketett volna, ha akárki más mondta volna. Itt a fák között, ebben az erős virágillatban, a csöndes estén, amikor minden szó oly szépen hangzott, ez a «szerelem» tele volt titokzatossággal. Félt tőle, nem tudta, hogy mi.

— Maga még sohse volt szerelmes, Pirkó?

Közönyösen felelt:

— Oh, nem. Nem is leszek.

— Jó — mondta nagyon egyszerűen a férfi — ezt tudomásul veszem. Hanem ha majd egyszer mégis megszegi ezt az ígéretét és szerelmes lesz, el kell jönnie hozzám és

meggyónni mindent. Ha majd nem tud aludni éjjel és naplót fog vezetni nappal. Ha majd nem lesz étvágya és tiz oldalt is el fog olvasni egy könyvből a legnagyobb figyelemmel, anélkül, hogy egy szót is megértett volna belőle. Ez így lesz, hiába próbál nevetni. A legkomiszabb verseket fogja kivágni az ujságból s ha a színházban azt hallja, hogy «szeretlek», hát ez úgy fog végigszaladni a lelkén, mint valami gyönyörű sirás. Majd fog még maga jönni hozzám és fogja mondani: «Segitsen rajtam, Tarkovics bácsi, mert nem tudok hova lenni a nagy szerelemtől.» És ne higgye, Pirkó, hogy valami daliás, feketeszemű, muzsukahangu szép ifju lesz ennek az oka... Oh, nem. Majd meglátja, hogy igazam volt. Egy rongyos senki lesz az a borzasztó ember, Pirkó, egy olyan fiu, hogy szánalom lesz nézni. Arra az egyre megesküszöm, hogy maga százszor különb lesz nála, fiacskám.

Fiacskám.

Ez fájt. Hát még az ilyen okos emberek is adnak valamit a korra? Ime, erről a Tarkovicsról azt mondják, hogy minden emberi konvencziót megvet és hogy semmi sem szent előtte, gyűlöli a rendet és a sablont, s az első alkalommal szolgálai módon engedelmeskedik annak a butaságnak, hogy a kis leányokkal apai hangon kell beszélni.

Ez is olyan ember, mint a többi — gondolta a kis hölgy.

Utánuk szóltak, hogy forduljanak a hajó felé. Tarkovics tovább beszélt, de Pirkó nem értette. A mikor néha-néha mégis fölrezzent a gondolataiból, eszébe jutott az a tiz oldal, a miből egy szót sem ért meg az ember. De aztán megint a «fiacskámra» gondolt, s csak éppen, hogy mondatokat hallott maga mellett. A hajóhoz értek. Az utolsó hajó rendes közönsége állott a hidfőnél, várta a Hattyut, a mely az ó-budai kikötőnél pihent, világos kis ablakait ragyogtatva. Pirkó ezt nézte, a mikor észrevette, hogy az egyre beszélő Tarkovics valami kérdő mondatot mondott. Ránézett:

— Tessék?

— Ugy látszik, magának halvány sejtelme sincs arról, hogy én mit beszélek. Tudja isten, hol jár az esze.

— Bocsásson meg . . . Mit kérdezett?

— Most nem mondom meg, azért sem. Magával nem érdemes beszélni. Maga csak arra jó, hogy értesüléseket adjon az embernek. Például mondja meg, mikor érkezik haza a mamája Párisból?

— Hogyan? — kérdezte a kis leány — hát ismeri a mamámat?

— Néhányszor találkoztunk, ugy, zsurokon. De nagyon megbarátkoztunk. Én ilyen-

nek képzelem az igazi asszonyt. Sokkal különb, mint a leánya.

A társaság utólérte őket. Az urak elmélyedtek valami őket érdeklő témába, az asszonyok pedig a szép időt dicsérték. Bella unatkozott, s látni lehetett rajta, hogy e pillanatban haragszik Pirkóra. Volt benne annyi haszontalanság, hogy hangosan mondta:

— Jól kibeszélte magát Pirkóval, Tarkovics ur?

Pirkónak fölragyogott a szeme. Oh, ha ez az ember most jól odamondaná nekik az igazat, ha lefőzné valamennyit, ha visszavágna ennek a kövér szőke csacsinak . . .

De ez az ember nyugodtan felelt:

— Igaza van, Bella, kár volt, most már sajnálom . . .

Az egyik asszony megjegyezte:

— Pirkót egyszer agyon fogják ütni az asszonyok, mert a maga számára foglalja le a komoly urakat.

— Óh — mondta Bella anyja, kissé boszszankodva, amért a leánya egyedül maradt — Pirkó hozzá van szokva, hogy féltékenyek rá az asszonyok . . . Ugy-e Pirkó?

A kis hölgy nevetni próbált, de az a kis mosolygás, a mi sikerült neki, annyi keserűségen át erőlködött fel a lelkéből, hogy mire az ajkára ért, nagyon kevésbé hason-

litott a vigsághoz. Pirkó most mindenkiben ellenséget látott, utálta a kövér szőkét, az irigy anyát, a buta asszonyokat, a cinikus Tarkovicsot, mind ezt a sok embert, a ki a hajót várta, szeretett volna már az ágyában lenni, egészen egyedül.

A bokrok közül kihangzott az utolsó hajót jelző csöngetyü. A cigányok is jöttek már, tokban hozták a hegedüiket. A czimbalmot a csaposlegény toltá egy talicskán.

— Ajánlom magamat — mondta Tarkovics, és kezet csókolt az asszonyoknak. Aztán barátságosan megrázta Bella kezét, mosolyogva bucsuzott el az uraktól.

«Nem nyujtom neki a kezemet» — gondolta Pirkó. De Tarkovics nem jött feléje. Oh, ez borzasztó lett volna... Tarkovics megállt és tüzet kért Bella apjától. Már égett a szivarja, de azért ott maradt és beszélgetni kezdett a kereskedővel. A hidon már hallatszott a hajóba sietők kopogása. Az asszonyok rákiáltottak:

— Tarkovics, még lekésik!

Erre kalapot emelt és még mindig nem nézett Pirkóra. Pirkó úgy állt a helyén, egyedül, három lépésnyire a társaságtól, mint valami szobor.

— Jojczakát! — kiáltott az ujságíró és szaladni kezdett. Hirtelen megállt:

— Óh, pardon, bocsánat . . . majdnem megfélemeztem a kis grófnőről! Pá, Pirkó!
A kezét nyujtotta feléje.

«Nem, nem nyujtok neki kezet» — gondolta daczosan, a világ legszilárdabb elhatározásával Pirkó és csöndesen, reszketve tette bele kis kezét a férfi széles tenyerébe.

IV.

A Margitsziget a világ legérdekesebb szigeteinek egyike. A közepén titokzatos őserdő, a hol uttalan utak közt, évszázados fák alatt mohlepte rómfalak merednek az égbe. Ha föllebb megy az ember, nagyuri parkot lát, hatalmas angol pázsittal. Még följebb nyaralóhelynek látszik, gondosan öntözött virágágyak veszik körül a kedves kis villákat s messziről ide hallatszik a cigányzene. A vendéglőnél már város. Ott áll a szürke kis szálló, pinczerek futkosnak s nagy társaságok söröznek az asztalok körül. A kis szálló mögött kezdődik a falu. Itt van a nagy jégverem, itt nem tollas-kalapos hölgyek járnak, hanem a fehérekötényes szakácsnék, itt szénaillatot hoz a szellő, talicskát tol a béres-gyerek s a jégvermen tul tizenegy igazi tehén lakik egy igazi istállóban, a mely körül nem főkertészi felügyelet alatt álló virágágyak terülnek el, hanem gaz nő a szénaboglyák közt, szabadon hajtják ágaikat a bokrok s nincs kavicsos ut, hanem fényes fehér homok, a mely egészen

leér a Dunáig. Itt cselédekkel találkozik az ember s gyakran látni, a mint a tehenes ingujjban incselkedik a vendéglőbeli szakácsnékkal. Szóval a kis szálló mögött már vidéken van az ember s valóságos népeletet lát, tehénbögést hall s örömmel nézheti, a mint a főpinczér fiai a szénában henteregneek.

Itt töltötte délelőttjeit Melitta kisasszony, az alsószoknya-gyűjtemény tulajdonosa, a Népszínház tagja, akinek szebb ruhái voltak, mint a Térei és Birnbaum cég bármelyik beltagja nejének s akinek a legnagyobb szerepe is olyan kicsi volt, hogy igazán minden képzelmet felülmult. A kisasszony főleg a tejkura miatt jött ide s pompásan érezte magát, ha délelőttönként egyszerű kartonbluzban, kopott szoknyában — amely alatt azonban nehéz selyem alsószoknya suhogott — itt járkálhatott s kergetőzhetett a főpinczér főntebb említett fiaival. Miután a külvilág számára nem lehetett primadonna, hát a maga számára volt az. Fölmászott a gyerekekkel a szénaboglyára s elgondolta, hogy most a a színházi élet fáradalmait piheni ki s megijedt arra a gondolatra, hogy istenem mit szólna a publikum, ha így látná. Megbarátkozott a tehenessel s élvezte azt a kedves ideát, hogy ő, aki színháznál még a nemzeti kaszinó tagjaival szemben is oly hideg — eleinte, valósággal fél ettől a mogorva öreg

parasztól, aki a tehenek között alszik egy priccsen s aki nem is tudja, hogy mi az a vánkos. Az igazat megvallva, egy kis turpisság is volt a dologban, mert Melitta kisasszony föltette magában, hogy a tehenesből regényalakot csinál. Nem is utolsó gondolat majd télen a Népszínház szük folyosóján előadni a smokingos csoportnak, hogy az egyszerü tehenes miképpen bolondult utána a szigeten, hogyan hordta a virágot neki s milyen esetlen az ilyen szegény paraszt, ha szerelmes. Melitta kisasszony nem volt rossz leány, csak kevés volt a képzelőtehetsége. Valójában unatkozott az öreg paraszttal, aki mindennel meg lett volna elégedve, csak a sárga hajat nem tudta sehogy se megérteni s ezért állandóan dühös volt a kisasszonyra.

A főpinczér fiai azonban boldogok voltak és iszapból nagy várat emeltek a parton. Még az arczuk is tele volt iszappal, köpködtek a vizes homokot s nagy bombákat csináltak a kisasszony számára, hogy dobálja vele őket. Nagyokat vihogtak az iszapvárban, Melitta pedig végül mindig komolyan megharagudott rájuk, mert a gonoszok rendesen arczon dobták egy marék homokkal. Az arcz pedig teljesen ki volt zárva a néppel való barátkozásból, mert az arczon van a *teint* s Melitta kisasszony a *teintjét* még jobban szerette, mint az alsószoknyáit.

— Frejln, Frejln! — kiabáltak utána a kis svábok, amikor fölülkerekedett benne a nemzeti kaszinóhoz való tartozás érzete s ott hagyta őket. De ilyenkor komolyan hagyta ott őket, mert rájött, hogy igazán nem érdemes a nép közé keveredni. Boszusan törülgette a teintjét és a kis szálló felé sietett. A becsületes öreg tehenes ilyenkor kijött az istálóból és csöndesen röhögött, ami nem volt szép tőle, mert utóvégre is ő egy népies idyll főalakja volt. De ezt viszont nem tudta szegény s ez az, amiért meg kell neki bocsátani.

Egy délelőtt, amikor Melitta ismét megutálta a népet s a kis svábok kiabáltak «Frejln, Frejln» és az öreg tehenes kezében a seprővel kijött röhögni, meglepetve látta, hogy az egyik szénaboglya mellett egy kis leány áll és csodálkozva nézi a jelenetet. Egy pillantást vetett rá, de aztán eszébe jutott, hogy ő a primadonna, s mint ilyen, minden más nők felett áll, tehát ügyet sem vetett rá. Letörülte arczáról a nedves homokot és eltűnt a jégverem mögött. Másnap, miután föltette magában, hogy végleg szakít a néppel s magányosan fogja élvezni a falusi élet csöndes örömeit, kivitte a kézi munkáját a sziget csucsára s egy lapos kőre ült, ugy himezett. Alig ült ott egy negyed óráig, mozgást hallott a bokrok felől. Odanézett s

látta, hogy a tegnapi kis leány bujkál ott s hirtelen elfordítja a fejét. Azontul minden nap látta a titokzatos kis idegent. Sohse tudta, mikor jött, merről jött, elég az hozzá, hogy egyszerre csak ott motoszkált körülötte s úgy tett, mintha nem is venné észre a sárgahaju kisasszonyt. Kis kezével félrehajtogatta a bokrok ágait, átgázolt a köveken s kiállt egészen a sziget csucsára, a hol a Duna kettéválik.

Egy napon azonban észrevette Melitta kisasszony, hogy a kis idegen nézi. Szegényke azt hitte, hogy jól el van rejtve s egy nagy bokor mögül rászögezte égő két szemét a kisasszonyra. Ugy kuksolt ott vagy egy fél-óráig, mint valami kíváncsi kis mókus, abban a nevetségesen téves hitben, hogy senki sem látja. Erősen szemügyre vette a színésznőt: megnézte a haját és figyelmesen vizsgálta az arcza minden apró vonását. Hosszasan nézte a száját, amelyen fakó lehelletet hagyott a színházi festék. A levelek közül kitüzelő tekintet aztán lesiklott a kisasszony kissé sovány vállára és mellére. Innen szinte daczos következetességgel ugrott fel a pillantása az arczra, kifejezést keresett a szemben, valami karaktert a száj körül.

«Ez a kis leány valamikor látott a színházban» — gondolta Melitta, s jól eső érzés futott át rajta. Mégis csak jó színésznőnek

lenni, ez olyan érdekes, olyan izgató, olyan titokzatos dolog a közönséges emberek előtt . . .

Otthon nem tudták mire vélni a dolgot. Pirkó a tizórai után egyszerűen eltűnt s ebédig nem jött haza. Amikor megkérdezték tőle, hogy hol volt, azt felelte, hogy egyedül sétált, mert verseket akar írni. Bella megleste többször is, de mindig másfelé ment. Egyszer az alsó sziget felé vette útját, mászor a hajóállomás felé fordult, majd a vendéglő felé látták menni. De akármerre ment is, Melitta kisasszony minden délelőtt hallotta halk járását a bokrok közt, látta, amint világos ruhácskája megvillant a lomb mögött, s aztán, ha nagyon figyelt, azt is észrevette hogy a nesz egyszerre elhallgat, a kis idegen elhelyezkedik az ágak közt és két égő gyerekszem komoly pillantással tüzel feléje. Az anyjának elmondta Melitta, hogy egy kis tisztelője valósággal üldözi. Sőt egyszer az is megtörtént, hogy Melittának semmi kedve nem volt a kézi munkához, s mégis rászánta magát, oly jól esett neki ez a körülötte settenkedő kis kisértet, akinek mókus-szeméből bámulatot és kíváncsiságot olvasott ki. Így ment ez nap-nap után, a főpinczér fiai kénytelenek voltak egymást dobálni az iszappal, az öreg tehenes békén végezte a dolgát, mert a kisasszony most egyéb iránt érdeklődött.

Igy ment ez egészen addig a napig, amikor különös dolog történt.

A kisasszony nagy violákat himezett egy bordószínű posztóba, s időről-időre lopva a bokor felé nézett, ahonnan állhatatosan ragyogott feléje a két égő kis pont. Egyszerre azonban megzördült a bokor, félrehajoltak az ágai s a kis idegennek a feje láthatóvá lett.

— Zavarom kisasszony? — kérdezte.

A hangja egy kicsit remegett. De hirtelen összeszedte magát és kilépett a bokorból. Fehér szoknyácska volt rajta s nagy, világoskék-galléros matrózbluz. Fiatal nyaka meztelenül emelkedett ki a kék-fehér csikos háromszög mögül s az arczán halvány pirosság szaladt végig. Melitta kisasszony letette a kézi munkáját és mosolygott:

— Már hogy zavarna, kedves?

Ezt már színésznő-hangon mondta. A színésznőknek külön beszédmodoruk van a polgári leányok számára, akiket bámulóiknak tartanak.

— Nézze, édes kisasszony — mondta szomorú mosolygással Pirkó — ne nevéssen ki a csacsiságomért. Megvallom őszintén, nagyon szeretnék magával megismerkedni . . .

A nagy lapos kövön félrehuzódott Melitta, hogy helyet csináljon neki:

— Üljön le ide, mellém, és beszélgesünk. Ne csináljunk faxnikat. Mondja meg

a nevét és már a legjobb barátnék vagyunk. Jó?

— Jó — mondta Pirkó és leült. — Az én nevem Wald Piroska.

A kisasszony érdeklődve nézett rá:

— Wald? — mondta — a szép Waldnének a leánya?

Ez a kérdés, amelylyel nem most találkozott először Pirkó, egy kicsit bántotta. Hogy egy kicsit belekóstolt az önállóságba, egészen önálló szeretett volna lenni s azt szerette volna, hogy az anyjáról mondják: «Ez a Wald Piroska anyja» — és nem megfordítva. De azért egy kis büszkeség is volt a mosolyában, a mikor felelt:

— Igen, azt hiszem, a mama az a szép Waldné, akire gondol...

A színésznő úgy nézte, mintha föl akarna fedezni valamit az arczában a szép Waldné arczából. Aztán így szólt:

— Különös találkozás.

De ez olyan hangon volt mondva, mintha a kisasszonynak már lett volna valaha dolga a szép Waldnéval, s mintha a kisasszony nem valami nagyon szerette volna a szép Waldnét. S ugylátszik, nem akart erről a témáról többet beszélni, mert a csöndes, meglepett hangból visszatért a banális bemutatkozási hangra:

— Az én nevem..

— Óh — vágott közbe Pirkó — a magáét nem kell megmondania, mert ismerem a színlapról. Láttam a Madame Sans-Gêneben. Kijelentem, hogy olyan szép volt, hogy virágot akartam küldeni magának.

— Nagyon kedves . . .

— Valósággal szerelmes voltam magába, akár hiszi, akár nem. Mink kis leányok, mielőtt az első férfibá beleszeretnénk, rendesen egy nagyon szép asszonyba vagyunk szerelmesek. Maga az én első szerelmem, kisasszony . . .

Nevettek s azontul már szabadon folyt köztük a szó. Elhatározták, hogy minden nap találkoznak itt a sziget csucsán és beszélnek, folyton beszélnek. Pirkó tele volt kérdésekkel, kíváncsisággal és a színésznőnek gyönyörűség volt elmagyarázni a színházi élet érdekes titkait, mint ahogy mindenki beszédes lesz, amint a mesterségéről kérdezik. Ugy vették észre, hogy még csak öt percz óta vannak együtt s már jött Ó-Buda felől a déli harangszó. Pirkó fölállt, bocsánatot kért s kijelentette, hogy nem kap ebédet, ha elkésik. Elindultak tehát együtt, a kisasszony elkísérte a kis szállóig.

— A szállón tul nem kísérhetem, Piroska — mondta neki — mert falusi toalettben vagyok, nézze . . .

És kétfelé húzta a kopott szoknyát, amely alól kivillant a halványlila selyem alsószoknya

legalsó fodra. Ezt észrevette a kis leány s ott maradt a tekintete.

A szálló mögött megálltak.

— Maga sok író-t ismerhet, kisasszony — szólt Pirkó — tudom, hogy az írók mindig a kulisszák mögött lebzselnek . . . Ugy-e nagyon érdekes emberek?

A kisasszony adta a közönyöst:

— Olyanok, mint a többi. Van köztük néhány szép fiu.

Pirkó úgy tett, mintha gondolkoznék. De ez a hazug mimika a lelkére nehezedett s fojtogatta a mellét. E pillanatban csak az az egy vágya volt, hogy ne piruljon el. S fojtott hangon, amelynek a reszketését maga is érezte, a jégverem tetejére kényszerítve a tekintetét, könnyedén vetette oda:

— Én ismerem egy író-t, talán maga is ismeri. Téreiéknél láttam, oda gyakran jön. Tarkovicsnak hívják.

Most pirult el. A pillantása hirtelen lesiklott a jégverem csucsos tetejéről s fürkészszerűen állott meg a kisasszony szemén. A melle megfeszült, a száját összeszorította, úgy nézte a színésznő arcát. Várta, hogy eláruljon valamit, vagy legalább is tettessen olyan nagy közönyt, amelyből kiordít a hazugság. A színésznő azonban e helyett csodálkozva nézett rá:

— Maga ismeri Tarkovicsot?

— Mondom, hogy csak úgy láttam . . .
Azért mondom, mert ez az egyetlen, akit
ismerek.

Most jött csak a közöny. A kisasszony
kétfelé húzta a kopott szoknyát, előretolta
az egyik lábát s a czipellője orrát nézegette
igen nagy közönnyel.

— Tarkovics? — mondta halkán — hogyne
ismerném. Mind a hírlapírókat ismerem . . .

V.

A csöndes éjszakában felült az ágyában Bella és suttogva szólt:

— Alszol, Pirkó?

A másik ágyból egy éber hang felelt:

— Nem.

A leányok szobájának egyetlen nagy ablaka a Dunára nyílt. Az ilyen nyugalmas, holdfényes éjszakán tisztán lehetett látni az ezüstösen ragyogó folyót s az ujpesti part bokrait, amelyekre ugyancsak pazarul szórta az ezüstöt a hold. A kotrógép most nem volt olyan komikus, szikár épület, mint nappal. Komolyabb látszatot öltött, sőt talán félelmet is akart kelteni. Gerendái feketén meredtek a halványan derengő égbe, két tornya komor négyszögben nézett le a holdfényes Dunára, csak a bádoggöfedele csillogott most is, mintha szinezüst lett volna. Ezt nézték egyideig a leányok, mind a kettő éppen kilátott az ablakon az ágyából. Aztán félálomban a hangokra szoktak volt figyelni Pest felől csöndesen szűrődő halk moraj jött,

az éjszakai nyugovóra térő város utolsó lehellete. Néha muzsikaszó is szállt át a partról, vagy valami nyugodtan beszélgető két ember hangja. A szavukat nem lehetett érteni, de a nevetésük tisztán hangzott. Amikor aztán minden elcsöndesült, vonatok füttyültek valahol nagyon messze, néha még a robogásuk is idehallszott, halkán zakatoló neszszé finomodva. De a vonatok is elmentek, a távoli fütty beleveszett az éjszakába s most már csak a Duna muzsikált, neki-nekiloccsant a kövezett partnak, odább az iszapon fölsurrant s amikor visszafolyt, zörögve szaladtak utána a kavicsok. De voltak pillanatok, amikor éppenséggel semmi hang nem jött sehonnan s ilyenkor érezték szükégét a leányok annak, hogy suttogva megkérdezzék egymástól:

— Alszol?

Pirkó fölült az ágyában és a tenyerébe hajtotta a fejét.

— Nem tudok aludni — mondta.

A másik hamar készen volt az álmatlanság ellen való orvossággal:

— Gyere át az ágyamba . . .

Vannak asszonyok, akiknek ezek az éjjeli beszélgetések legszebb emlékeik. Ilyenkor, amikor két leányfej ugyanegy vánkosról néz szembe egymással, nincs többé titok. A nagy éjszakai csönd, az egyedüllét feloldja a titkok zárait s ilyenkor hangzanak el a hosszú, óva-

tosan őrzött történetek, amelyek az éjszakában fontos dolgokká növekszenek.

Pirkó átment a másik ágyba. Bella megfogta a fejét és a mellére vonta:

— Mi bajod, Pirkó?

— Semmi.

Ezt egy sóhajtás kísérte.

— Pirkó — mondta a szőke — tegnap se aludtál.

Nem szóltak egy ideig. Messziről megint fütyültek a vonatok.

— El szeretnék menni — mondta Pirkó nagyon csöndesen.

Erre nem lehetett mit felelni. Bella más tárgyra tért át:

— Te, észrevetted, hogy a Sándor udvarol neked?

— Nem.

Sándor, egy távoli rokon, ötödik gimnáziumba járt és költő volt. Ma délelőtt meglátogatta őket. Kamaszosan viselkedett, lenézett mindent, cinikus volt, és felolvasta verseit. Sűrű fekete haját hosszúra növesztette és nagy csokorra kötött nyakkendőt viselt.

— Egész délután veled volt és azt mondta, hogy egy verset fog írni rólad. Különben is láttam, hogy udvarol, én mindjárt az első perczen észreveszem az ilyet. A fiuknak ilyenkor egész más a szemük.

Pirkó hallgatott. Egy kicsit talán jól is esett neki ez a hír, annál is inkább, mert egy másik leány mondta.

— Nem hiszed?

— Nem...

— Hát akkor még mondok valamit. Add a becsületszavadat, hogy nem mondod meg senkinek. Amikor elment, megvallotta nekem, hogy szerelmes beléd. Azt mondta, hogy minden nap ki fog jönni. Kért, hogy segítsek neki és mondjam meg neked, hogy szeret, de ne mondjam meg, hogy ő mondta, hogy mondjam meg. Érted?

A kis hölgy mosolyogva nézett rá. Most már tetszett neki a dolog. Szeretett volna több bizonyóságot:

— Bella — sugta — te tréfálsz. Mondd: isten bizony.

— Isten bizony.

Visszahajtotta a fejét a párnára, még mindig mosolygott, de most már egy kis elégedettséggel és egy kis büszkeséggel.

— Gyerek — mondta.

Végre ő is mondhatta valakinek.

Megint szünet lett. Érezték mind a ketten, hogy nem ez az igazi téma. Nem tudtak többet mondani a Sándor szerelméről. Ekkor Bella csöndes ravaszsággal jegyezte meg:

— Nem lehet mindenki olyan idős, mint Tarkovics.

Elhallgatott, igen nagy kíváncsisággal várta a választ. Eddig azt hitte, hogy Pirkó majd csak szóba hozza egyszer a dolgot, de hiába. A kis hölgy nem szólt soha Tarkovicsról, sőt ha az asztalnál róla beszéltek, más témára tért át. Szóval nagyon ravasz kis nő volt, pompásan sikerült eltitkolnia a dolgot, tekintve, hogy az első napon már mindenki észrevette.

Most hallgatott és égni kezdett az arcza. A lelkében nagy erőfeszítéseket tett, hogy ne szóljon egy szót se, s teljesen magára maradjon az ő szomoruan édes titkával. Minek beszélni róla, amikor ugyse lehet belőle semmi? De nem bírta. Közelebb csuszott Bellához, átfogta a nyakát és ugy magához szoritotta, ahogy csak tudta.

— Miért nem mondtad mindjárt — szólt a tapasztalt orvos hangján Bella.

— Nem tudom...

A kövér szőke leány simogatni kezdte az arczához támaszkodó kis fejét. Most már tisztában volt mindennel, s ez egygyel több bizonyítéka volt annak, hogy ő előtte nem lehet semmit titkolni. Ő már ismerte ezeket a fogásokat, hajh...

— Szereted?

Mit felelhetett erre az érdekes Pirkó, az okos kis hölgy, a rokokó-dáma, aki tizenöt éves korában már élvezni tudta a hangula-

tokat, szerette a stilszerűséget, Heine Henriket olvasta és féltékenynyé szokta tenni a felnőtt asszonyokat. Mit mondhatott mást, mint amit mondott, égő arczczal, ragyogó szemmel, forró lehelettel, s olyan banális hangsúlylyal, aminővel csak lehetett:

— Nagyon...

Most, hogy teljesen biztos volt a dolog, elkomolyodott a szőke is. Elhatározta, hogy e perctől fogva a tapasztalt nő gondosságával fog vigyázni Pirkóra, tanácsokkal segíti, ránczbaszedi, kitanítja, majd ad ő neki... De egy kicsit megijedt, amikor Tarkovicsra gondolt. Ezzel az emberrel — úgy találta nehezen fog menni a dolog. Ezt a zsánert — bármennyire is tudta a fogásokat — nem ismerte. Az ő speczialitása Sándor volt, az egetverő gimnazista, aki hamar gyullad, nagy lánggal ég és rögtön azt számítja, hogy mennyi ideig kell várni reá a leánynak. Érdekes, hogy ezeknek a fiuknak mindig a korról van bajuk. Az imádott nő rendszeren épp oly idős, mint ők, s innen fakad minden fájdalom, itt a szakítás csirája. A kövér szőke ismerte az esküformákat, tudta, hogyan kell az ajtóhoz támaszkodni, mindig figyelt, hogy van-e tükör a szobában, tudta, hogy előre meg kell beszélni: milyen témáról fognak társalogni, ha bejön valaki, a kövér szőke mindent tudott, de most az egyszer nagyon

gyöngének érezte magát, mert azt az egyet nem tudta: mit csinál az ember, ha a férfi nem szereti. De a tekintélyt fenn kellett tartani s ezért a merész hazugságok karjaiba vetette magát.

— Csak bizzál rám mindent, én már tudom, mit kell ilyen esetben csinálni. Majd meglátod.

Ezt határozott hangon mondta és sejtelve sem volt arról, hogy mit kell csinálni. De Pirkónak jól esett ez az orvosi hang. Az emberek életében csak két eset van, amikor egész lelkük minden erejének megfeszítésével bonczolják a nekik mondott szavakat: amikor szerelmesek s amikor betegek. Az imádottunk és az orvosunk szavait alaposabban elemezzük, mint a legfinomabb francia lélekbonzoló író, megvitatjuk a hangsúlyt, mérlegeljük a tekintetet s eszünkbe jutnak a legtávolabbi vonatkozások, amik csak hatással lehettek ezekre a szavakra. Pirkó gyönyörűséggel itta ezeket a megnyugtató szavakat. Valóban, a buta emberek tudják legjobban megnyugtatót a szenvedőket. Aki igaz megnyugvást akar, buta emberrel kísértesse magát vizsgára menet, temetésen és buta embert válasszon párbajsegédül. Ezekből az elmékből hiányzik a szenvedés legnagyobb fokozója: a képzelőtehetség s ezért nincs a bajban édesebb ir egy korlátozott elménél.

Lassan, vontatott, szinte szégyenlősen halk hangon mondott el most mindent Pirkó. Elmondta, hogy már szerette az első napon, már az első vacsoránál tele volt előtte titokkal s más asszonyok iránt való szerelemmel. Bántotta az, hogy egy ilyen szabad leányba szerelmes, aki mindent adhat neki. Imádta a léhaságát, érdekes, hányatott életét, szerette volna tudni apróra az élettörténetét, amely oly érdekes lehetett, hisz ezzel az emberrel egy nap alatt több érdekes dolog történik, mint az egész Térei és Birnbaumczéggel egy hónap folyamán. Hogy így megvallotta édes, nagy titkát, minden perczen elhatározta, hogy a többit magának tartja. Így például nem akarta elmondani a kézfogás históriáját az utolsó hajónál. Talán szégyenből, vagy talán azért, mert úgy érezte, hogy ez a titok nagyon is az övé. De olyan finomak voltak ezek a dolgok, hogy darabos szavakká kövesedtek, amint elhagyták az ajkát. Ugy érezte, hogy ez a megkövesedés a mellében megy végbe, mert ott érezte édesen fájni a gondolatot s onnan kezdve lett az ő változatos, gazdag érzése banális mondattá, amilyennel tizezer év óta minden leány egyformán mondja el a szerelmét. Legutoljára azt akarta megtartani a maga titkának, hogy megismerkedett a színésznővel. De ez se sikerült neki, most tisztán érezte,

hogy nem bír a szavakkal, amelyek buzgó erővel fakadtak a mellében. Elmondott mindent, leírta a színésznőt és bevallotta, hogy nincs tisztában vele. Amikor Tarkovicsot említette neki, közönyös volt. Ezt a közönységet hosszú éjszakákon át elemezte. Hol elhitte neki, hol meg azt vélte, hogy ez a közöny a saját maga ellentétét takarja. Beszélt, beszélt s miután az összes külső eseményeket elmondta, legutolsó szegény titkai: a kétségek, tépelődések, a sirások is előkerültek, nem maradt meg szegénykének semmi, megszegyenülve, megalázkodva, összetörve, elárult mindent, mindent.

Hajnalodott.

Szürkés, derengő fény áradt be az ablakon és a friss szellő reggeli illatokat hozott. A Dunán közel egymáshoz két hosszú fekete bárka uszott le Pest felé. Mind a kettő tele volt zöldeges kofával, de a hajnali derengés mindnyáját egyforma színűnek mutatta. Izmos legények eveztek s a bárka farában egy-egy szikár alak állott, a hatalmas kormánylapát hosszú rudjához támaszkodva. Kis-Orosziból, meg Leányfaluból jöttek, bizony már félkettőkor el kellett indulniok hazulról. Hogy közelebb értek a szigethez, halk ének hallatszott az egyik bárkáról. Nem lehetett kivenni, hogy mit énekeltek, mert nagyon rendetlenül ment, elhúzták a magas hango-

kat, mint a proccessziónál, amikor a Mária-énekeket éneklik. De édesen jött a hajnali lehelettel a vizről ez a sok halk asszonyi hang, s a két bárka oly szeliden, oly csöndesen uszott le a derengésben, mintha az egész valami álom lett volna.

Pirkó elhallgatott, mikor a füléhez ért ez a távoli, csöndes ének. Föülte és kinézett a szürkületbe. Aztán mondani akart valamit, de amint oldalt fordult, látta, hogy a kövér szőke mélyen alszik, piros szája kissé ki van nyitva.

Visszament az ágyába, füléig huzta a takarót, s most csöndesen sirni kezdett a vánkosba, de ez a sirás senkié másé nem volt, csak az övé.

VI.

A sziget csucsára most mindennap elment, s mindig ő volt az első. Izgatottan várta Melitta kisasszonyt, már kiismerte a járását, a selyem alsószoknyájának suhogását. Amikor meglátta a homokos ösvényen, megörült neki. Minden pillanat, amit a színésznő vele töltött, olyan pillanat volt, amit nem töltött Tarkoviccsal, s ezeket a pillanatokot imádta Pirkó. Témájuk mindig volt, s ha nem volt, Pirkó beszélt mindenféléről, mulattatta a sárgahaju leányt, csak hogy vele maradjon, csak hogy biztos legyen a felől, hogy nincs Tarkovics Endrével. Sőt még azt is megpróbálta, hogy kiverje a fejéből. Mindig olyan dolgokról beszélt, amik ettől az embertől nagyon távol estek. Az irodalmat nem merte szóbahozni, mert félt, hogy a kisasszony ezen a ponton Tarkovicsra gondol. Nagyon vigyázott s nagyon boldogtalan volt. Ilyen kis dolgokkal vigasztalta magát.

Egy délelőtt nagyon váratott magára a kisasszony. Pirkó egy ideig a lapos kövön

várta, aztán türelmetlen lett és elébe ment. De a kisasszony csak nem jött. Eltelt így egy fél óra. Akkor Pirkó nagyon izgatott lett, s a főpinczér fiait épen meg akarta bizni azzal, hogy menjenek el érte és tudakozódjanak utána, amikor meglátta a jégverem mellett a kisasszony napernyőjét. Egy kicsit meglepődött, amikor látta, hogy most nem a kopott szoknya és a karton bluz van rajta, hanem elegáns, asszonyos nyári ruha. Felállt a kőről s elébe akart menni.

De hirtelen megállott.

A kisasszony mögött egy férfialak jött, kényelmesen sétálva. Hosszu szürke kabát volt rajta, s szürke czilinder, ami nagyon jól állott neki. Igen, Tarkovics volt.

A kis Pirkó előrenyujtotta a nyakát, mint valami figyelő őzike, nagyra nyitotta a szemét s a lélekzetét is visszafojtotta. Egy pillanat alatt határozni kellett. Nem, nem, a világért sem akarta, hogy ez a boldog pár itt találja. Ha a férfi ez előtt a leány előtt még egyszer azt találná neki mondani, hogy «gyerek», megölné magát. Hirtelen elhatározással nekiiramodott, s még mielőtt meglátták volna, elszaladt a bokrok közt a sziget csucsára. Csakhamar kiért az utolsó kövekre, akkor jutott eszébe, hogy rossz helyre menekült. Ha ezek keresik, innen nincs menekvés. És ahogy a szive rendetlenül do-

bogva verte kis mellét, úgy érezte, hogy jönnek, egyre kevesbedik köztük a távolság, mindjárt itt lesznek s itt találják az utolsó kövön, szemben a végtelen nagy vízzel, reszketve, sirásra álló szemmel.

Egy hajó zakatolt arra, tele volt utasokkal. A fedélzeten egy hölgy kendőt lobogtatott a kis fehérruhás jelenség felé, aki a sziget legeslegcsucsán állott a szélben. Az a hölgy bizonyára azt gondolta, hogy ez valami jókedvű kis fruska, akinek gusztusa támadt kilépkedni az utolsó kövekre. Nem, az a hölgy nem tudta, hogy e pillanatban a sziget minden fájdalma ott lüktet a csucson, mint ahogy a villámhárító aranyozott hegyébe gyűjti az egész ház villamosságát. A hajó elgőzölgött, s nem maradt utána egyéb, mint néhány sietve fodoruló hullám, amely telelocsolta Pirkó kis cipőjét, s arra kényszerítette, hogy néhány lépéssel hátráljon. Egyedül maradt, előtte a végtelen, siető folyam, mögötte pedig egy színésznő és egy ur.

Innen menekülni kell — gondolta. Ilyen lelkiállapotban lehetnek vadászat alkalmával a rendes életmódjukban megzavart vadak. Menni kell, menni, akárhova, talán éppen az üldözők kezei közé. Lebujt a csalit közé, s úgy surrant a parton visszafelé. Nem akart nézni, mert félt, hogy olyasvalamit lát, ami nagyon fog fájni. De viszont kellett nézni,

figyelni, hogy észrevétlenül menekülhessen. Most érezte, hogy ég az arcza, s hogy a szive még sohse fájt ily nagyon. Figyelt. Az egyik bokornál meg kellett állnia, mert hangokat hallott. Leskelődni kezdett, s látta, hogy Tarkovics a színésznővel a sziget csucsa felé megy. Melitta előrement s visszaszólt:

— Nincs itt. Ugy látszik, megunta a vára-
kozást.

Hátulról Tarkovics hangja hallatszott:

— Ugyan hagyd, kérlek ... Ostobaságokat csinálsz.

— No hallod — felelt egy kis gunynyal a leány — ha még a szép Waldné leányára se vagy kíváncsi, akkor igazán nem tudom, mi érdekel. Isten bizony hasonlít hozzá.

Megint a szép Waldné.

Pirkó fölháborodott. Miért érdeklődnek ezek iránta? Hagyják békén megvonulni itt egy bokor mögött. Ő nem bántott senkit, ő nem kíváncsi semmire. A kisasszony meg akarta mutatni a szeretőjének, mint valami érdekes kis játékszert.

Most visszajött Melitta.

— Kár — mondta — mert nagyon édes kis leány.

A lehető legnyugodtabban a férfi vállára tette a karját. Tarkovics közönyösen szólt:

— Mondom, hogy ismerem ... Téreiéknél beszéltem is vele. Rendkívül okos gyerek.

Gyerek.

Tarkovics átfogta a kisasszony derekát. Nem szerelmes mohósággal, óh nem. Közönyösen, mintha tiz évi házasság után volna. Így indultak visszafelé, nagyon lassan. Egy szót se szóltak egymáshoz. Amikor azonban egy vonalban voltak avval a bokorral, amely mögött Pirkó kuksolt, görcsösen szoritva kezébe az egyik ágat, a kisasszony felbigygyesztette az ajkát és tréfás haraggal, incselkedve mondta:

— Még nem is adtál puszit...

Mi lesz most? Pirkó elhatározta, hogy elfordítja a fejét. Istenem, csak ezek az elhatározások ne volnának! Amikor az ember elhatároz valamit, már akkor csirázik benne ennek épp az ellenkezője. Pirkó tele volt elhatározással, de a fejcskéje rendületlenül állott a lomb között, nem tudom, mily erő kellett volna ahhoz, amit a világon senki sem akart jobban, mint Pirkó, hogy a fejét másfelé fordítsa... Nem fordította el. Láta, amint erre az invitációra elmosolyodik a férfi, látta, amint szembefordul a leánynyal, amint a másik kezével hátul megfogja a fejét, s amint rátapasztja az ajkát az ajkára, ezt már nem oly közönyösen, kissé izgatottabban, hosszan. A csók közben pedig a kisasszony fölemelte a kezét s átölelte a férfit. Sokáig maradtak így.

Pirkó oly erősen fogta a szegény gallyat, hogy a levelekből kicsordult a nedv. És ahogy fogta, az egész bokor vele reszketett, apró levelei egymáshoz ütődtek, a többi bokor bizonyára csodálkozva nézte, hogy mi leli ezt a szegény füzet. Most már nem tudta levenni róluk a szemét. Még akart volna csókot látni, hosszabbat, tüzeesebbet, hogy még jobban fájjon a szive. Most ugy érezte Pirkó, hogy ő egy tragikus hős s hogy nincs az övénél nagyobb kétségbeesés. De könny csordult ki okos nagy szeméből s ez eszébe juttatta, hogy nincsenek nagy dolgok a világon s ő nem egyéb, mint egy szerelmes gyerek, aki sir.

Tarkovics a szálló felé indult a kisasszonnyal, most már nem oly közönyös bandukolással, mint az imént. A Pirkó fantáziája ugy látta, hogy siettek.

Egyedül maradt s még sokáig nézett merően arra a helyre, ahol megcsókolták egymást. Most bevallotta magának, hogy az egészről nem hitt eddig egy szót sem. A mi szívünk legszánalmasabb erőlködése az, amikor csak azt akarja elhinni, ami tetszik neki. De ez most már nem hit dolga volt. Látta, a szemével látta.

Eleresztette a szegény, elkinozott ágat. Az összeszorított levelek megölve, formátlanul csüggtek a gallyon s Pirkó ugy vélte, hogy

az ő szive is egy ilyen agyonszorított, megölt, halálra kinezott valami. Csöndesen indult el hazafelé, de ahogy közel ért a vendéglőhöz, megállott. Nem, így nem lehet hazamenni, kuszált hajjal, kisirt szemmel. Aztán tudta, hogy nem birná tovább a vidámságot, félrevonulna, talán ujból sirva fakadna és mindenki kérdezné: «Mi baja, Pirkó?» — olyan hangon, amiben már benn van az: «tudom, hogy szerelmes vagy, de kíváncsi vagyok, hogy mit fogsz hazudni».

— Pirkó kisasszony!

Hirtelen megtörülte a szemét és arrafelé fordult, ahonnan ez a hang jött. Sándor állt mellette, Sándor, aki azt mondta Bellának, hogy ne mondja meg, hogy ő mondta, hogy mondja meg.

Illedelmesen köszönt és beszédbe ereszkedett vele. Sándor csinnal volt öltözve s a haját féloldalt lökte, hogy költőiesen lógjon a balszemébe. De Sándor elfogódott volt s most nem zengett oly vidám csapongással a hangjából ama fölény, amely ugy emeli a leányok szemében a gimnáziumi tanulót. Hogy miről beszélt, azt Pirkó nem is értette. A szavakat jól hallotta, de ez csak a fül munkája volt. Az esze, amelynek a szavak közt levő összefüggést kellett volna számon tartania, ott járt az összekinezott bokor körül, ahol a homokban bizonyára kell két pár lábnyom-

nak lennie; ahogy két pár czipő otthagya a nyomát, orral fordulva egymásnak...

— Mit szólna maga, Sándor — mondta egyszerre, nem törődve azzal, hogy a fiu éppen egy mondat közepén volt — ha megbizonyosodnék arról, hogy az, akibe szerelmes, mást szeret?

Sándor a nemes aczél keménységével felelt: — Megölném magamat.

Igen, Sándor ez esetben egy pillanattig se haboznék. Vannak ilyen emberek.

Egy pillanat alatt elképzelte Pirkó a halált, minden szenvedésnek végét, a tökéletes feledést. De így szólt:

— Meg tudna halni azzal a gondolattal, hogy azok tovább élnek és tovább szeretik egymást?

— Meg — felelt habozás nélkül Sándor, mert ami ebben a kérdésben probléma volt, azzal ő nem törődött. Ő csak a halált hallotta és sietett megmutatni, hogy ettől nem fél.

— Én — mondta Pirkó s most érezte, hogy igazat mond — én még a sirban is érezném, hogy azok szeretik egymást és csokolóznak. Nem tudom elhinni, hogy az igazi szerelemnek vége van a koporsóban.

Miután a halál az ő szakmája volt, Sándor a gyakorlott ember biztonságával világosította fel Pirkót:

— Ott mindennek vége van, kisasszony. Az embert beleteszik a koporsóba, bekaparják a földbe, aztán jönnek a férgek és megesszik. Slussz.

Fütyentett egyet s a tenyerével vízszintes mozdulatot tett, mutatva, hogy az ügy be van végezve. És elégedett mosolylyal nézte Pirkó ijedt arczát. Sándor szeretett ilyen borzalmas dolgokat előadni a leányoknak, ez nagyon hat, ha az ember némi cinizmust vegyít bele.

— Nem — szólt Pirkó — én nem akarok meghalni. Nincs nagyobb gyönyörűség, mint érezni és ha ennek ott lenn vége van, akkor nem érdemes meghalni. Néha a fájdalmat érezni olyan édes...

Hazafelé indultak. Bella kieszközölte az anyjánál, hogy Sándor náluk ebédelhessen s most meg volt hiva. De már a legközelebbi ürügyre gondolt, amivel megint kijöhessen. Sóhajtva szólt:

— Most nagyon gyakran fogok kijönni a szigetre. Érzem, hogy vonz ide valami. Erről irtam is egy verset.

— Hogyan? Szokott verseket is írni?

A nagyon gazdag emberek csöndes szerénységével felelt:

— Irtam vagy négyszázat.

— És ez magánál van?

— Azt hiszem, elhoztam.

Ugy tett, mintha keresgélne a zsebében, aztán kihuzta a tárczáját s a világ legbiztosabb mozdulatával huzott ki a rekeszek papírtömkelegéből egy rongyos lapot. A versben sok volt a törlés, huzás. Nagyon rendetlenül volt írva.

— Mutassa az irását — mondta Pirkó, egy pillanatra minden bajáról megfeledkezve. — Oh, milyen rendetlen...

A fiu gőgösen mondta:

— Csak nem fogok tisztázatot csinálni belőle!

Visszatette a verset a tárczába, mert úgy vélte, hogy még nem kérték eléggé. A költők ilyenek.

— Hogyan, hát nem mutatja meg?

Félt, hogy ha erre azt feleli: «nem», Pirkó nem kéri tovább. Kihuzta tehát megint s talált valamit, ami visszautasítás volt s amivel mégis megmutatta a verset. Ugyanis így szólt:

— Nem adom ki a kezemből, de ha akarja, felolvasom.

— Jó.

— Ülünk le, ide a kőre.

Leültek és Sándor hátralökte a kalapját. Nagy fekete haja bozontosan omlott a homlokára.

— A czime: Loreley.

— Jó, olvassa már...

— Loreley.

Halkan olvasta, de érzéssel:

Tündérszigetnek kellő közepén
Ki vagy, ki csábítsz, hívogatsz feléd?
Szemedben izzó kéj és szerelem,
S az ajkad, hajh, szerelmi tűzben ég.

Pirkóra nézett. Őszintén megvallva, az «izzó kéj»-től várta a legtöbbet. De Pirkó most már szomorú volt és a tulsó partot nézte. Sándor folytatta:

— ... s az ajkad, hajh, szerelmi tűzben ég ... igen. Most jön a második strófa:

Valami vonz, valami hív feléd,
Egy édesbus, ifjúi sejtelem,
Rohanvást mennék karjaidba én,
Hol izzó kéjjel vár a szerelem.

— Nagyon szép — mondta Pirkó s ez szomorú dolog volt. Ő olvasta a nagy költőt, de Fóti Sándornak jutott az a szerencse, hogy olyankor mutassa meg neki a versét, amikor elég volt ez a szó «szerelem», hogy Pirkó csodálatosan szépnek, édesen szomorúnak találja az egész verset, s hogy ez a szó hosszan, fájó muzsikával zengjen tovább a lelkében.

— Van még egy strófa:

De nem, de nem. Oh nem megyek oda,
Tudom, te szép leány, hogy elszaladsz,
S amíg én busan keresem nyomod,
Te Loreleyként más karján kacagsz!

— Hm — mondta Pirkó, akiben most fölébredt a művelt kis hölgy — Loreley nem kaczagott a más karján. Olvasta maga Loreleyt?

— Hogyne. Hallottam énekelni. De csak a fordítását.

— Én az eredetiben olvastam. Loreley a víz alá csábitja énekével az embereket. De nem kaczag más karján.

Sándor zavarba jött. Ez rosszul esett Pirkónak s most ő maga igyekezett kihuzni szegényt a csávából:

— Meglehet, hogy nem a Heinéét olvasta. Mások is feldolgozták a Loreley-mondát. Faust is többféle van.

A költőnek felragyogott a szeme:

— Ez meglehet — mondta örömmel. Aztán mintha most hirtelen jutna az eszébe, felkiáltott!

— Persze! Most már egészen biztosan emlékszem, hogy egy más verziót olvastam!

Pirkó egy kicsit lehunyta a szemét. Ugy kérdezte:

— Ismeri Tarkovics Endre verseit? Nagyon szépek.

— olvastam egy párt — felelt mély megvetéssel Sándor — de utálok azt az embert. Az egy teljesen elzüllött, erkölcstelen fráter, egy lump, aki a kórházban fog meg-

halni. Az ilyen jogtalanul nevezi magát költőnek!

Bizony, ilyen szigorú fiú volt Sándor s most már az egész napja el volt rontva, először a Loreley-ügy miatt, másodszer azért, mert Pirkó nem kérte el tőle a verset, harmadszor pedig ki hallotta azt, hogy az ember az egyik költő előtt a másikat dicséri?

VII.

Vacsora után voltak, künn ültek a parton. Azóta a nap óta, amikor a hajón unatkozó hölgy oly vigan lengette a zsebkendőjét Pirkó felé, mindennap elmondta Bellának az egész esetet. Minden este, hogy kiültek a partra, nézni a holdas Dunát, hallgatni a tulsó partról hangzó harmonikaszót és éneket, talált valami új részletet, amit még nem mondott el neki. A kövér szőke a fejét csóválta, mint a szinpadi doktorok szokták. Mindennap ígérte, hogy ő majd rendbehozza a dolgot, minden este kijelentette, hogy csak rá kell bizni mindent s hogy nem kell elveszteni a fejünket. De ugyanakkor mindig ijedten gondolt arra, hogy ő itt nem tud segíteni. Ez az ur nem vágott az ő köreibe, ez nem volt oly könnyen kezelhető anyag, mint Fóti Sándor, vagy a törökbálinti Ernő. Ez az ur egy rendetlenül élő üstökös volt, amely minden törvényt kinevet, arra megy, amerre neki tetszik, ez az ur még a korabeli uraktól is különbözött, valami teljesen rendkívüli

ember volt. Nem, a kövér szőke kis patikájában nem volt orvosság ez ellen a baj ellen. De mivel a hazugság egyrésztől nem került semmibe, másrésztől pedig vigasztalta Pirkót, hát hazudott neki annyit, amennyi csak kitelik egy olyan kis leánytól, aki mind a fogásokat ismeri.

— Csak legalább tudnám — mondta szomorú mosolylyal Pirkó — hogy mit akarok . . . De nem tudom. Feleségül nem vehet, mert kétszer annyi idős, mint én, aztán nem is szeret, aztán nem is akar megházasodni, inkább lump-életet él.

— Sohse mennék lumphoz feleségül — jegyezte meg csöndesen a másik.

A kis Pirkónak fölragyogott a szeme:

— Én elmennék hozzá, még ha gyilkos volna is!

Elhallgattak. A szőke egy sikkes férjre gondolt, akinek gyönyörű bajusza és szép szeme van, aki finoman öltözködik és jól tánczol. Az ő vágyai eddig terjedtek. Pirkó meg Tarkovicsra gondolt, aki most, tíz órakor este kezd élni, kávéházakba, orfeumokba megy. Elképzelte, hogy az orfeum-dámák az ölébe ülnek és átölelik szép fejét, megcsókolják festett szájukkal szép homlokát. Szőke haja össze van kuszálva, előtte üres üvegek állnak s a szemén a részegség izzó fátyola ül. Hajnal felé fog csak hazavetődni egy ren-

detlen kis szobába, ahol valami piszkos öregasszony viseli gondját, tartja hazugsággal a hitelezőit s lopja a fehérneműjét. Künn már jár a villamos és világos van, amikor ő halálrafáradtan rádől az ágyára s elalszik a virrasztó emberek mély, buta álmával. A szeme körül karikák vannak és selyemfinom haja összecsapzik a homlokán . . . Így látta ezt Pirkó és fájt a szive. Nagyon reménytelen volt a kép. Nem tudta Tarkovicsot, mint férjet elképzelni.

— Pirkó, ne gondold mindig rá, mert az rossz. Én tudom, hogy jól esik, de így sohse fogsz kiábrándulni belőle.

— Nem is akarok.

— Hát mit akarsz? Az övé nem lehetsz.

— Nem tudom, hogy mit akarok. Azt hiszem, szenvedni akarok, mert ez nagyon jó. És most már kezdem érezni, hogy van egy czélom.

— Micsoda czéled van?

Pirkó az őszinte elhatározás tüzevel felelt:

— Meg akarom javítani ezt az embert. Hiába mosolyogsz, komolyan mondom, bár tudom, hogy ez naivság.

Ez volt Pirkó. Mindig naiv volt, de abban különbözött a többi leányoktól, hogy tudta, mikor mond naivságot. Legnagyobb boszúsága az volt, ha rajtakapta magát, hogy olyan, mint a német bakfisregények hősnői.

— A dolog igen érthető — folytatta. — Ez az ember most a züllés útján van, de vissza lehet tartani attól, hogy végleg tönkremenjen. Akinek annyi esze van, mint neki, azt meg lehet győzni. Én föltettem magamban, hogy elhódítom attól a színésznőtől. Nem hallottál még soha arról, hogy egy ilyen megrögzött lump megjavult, mert beleszeretett egy kis leányba? Azt hiszed, hogy ez lehetetlen? Hát én megpróbálom. Minden erőmet meg fogom feszíteni, hogy elhódítsam attól a kisasszonytól és megjavítsam.

— És aztán?

— Aztán feleségül fogok menni hozzá.

Csönd lett. Ez olyan valószínűtlenül, olyan lehetetlenül hangzott, mint azok a dolgok, amelyek későbbben csakugyan bekövetkeznek, s a melyek így végződnek: «ugy-e mondtam?» vagy: «ki hitte volna!» S a hang, amelyen a kis hölgy mondta, oly erőteljes, oly határozott és oly elszánt volt, hogy a kövér szőke nem mert ellentmondani. Az ilyen váratlan dolgokra nem volt berendezve az ő szőke feje. Nagy tervek, romantikus elhatározások őt sohse bántották. Ő megelégedett azzal, hogy ismerte a fogásokat. Hogy azonban még se maradjon ennyiben a dolog, ezt mondta:

— És ha nem javul meg?

Erre nem tudott felelni Pirkó. Sokáig hallgattak, aztán a kis hölgy sirni kezdett.

— Szeretem, szeretem — mondta a könyek közt — soha nem szerettem senkit, csak ezt, istenem, édes jó istenem . . .

A szőke komoly arczczal nézett maga elé. Ugy vélte, hogy csak sirja ki magát. Ő jól tudta, hogy ilyenkor hagyni kell őket, mert ha az ember vigasztalással jön, még jobban elkésередnek.

Amikor Pirkó kisírta magát, Bella karonfogta s bementek a házba, lefeküdni. Megint egy nap — gondolta Pirkó — most le kell feküdni és semmi se történt. Csak a szive fájt. Meddig fog ez tartani?

Amikor Bella elaludt, Pirkó felült az ágyában és gondolkozni kezdett. Igen, el fogja kezdeni a küzdelmet. Nagy erőt érzett magában. Dolgozni fog, veszélyekbe keveredik, nem ijed vissza semmitől, nem törődik semmivel. De első akadályul mindjárt az állt elébe, hogy az apja meg az anyja egy hét múlva visszaérkezik Párisból. Akkor vége az önállóságnak s a munka kétszer olyan nehéz lesz. Igen, sietni kell, gondolta s tele volt tervekkel, tetterővel. Leszállt az ágyról, meggyújtotta a gyertyát s levélpapírt vett elő. Levelet fog írni a színésznőnek, elmond neki mindent. Minden gondolatát összeszedi s egy olyan szép levelet fog írni neki, amelyet csak tud. Megmagyaráz neki mindent. Meg fogja magyarázni, hogy . . .

A homlokára tette a kezét, mert érezte, hogy nagyon sok gondolat támadja meg egyszerre. Aztán sóhajtott egyet, a kezébe vette a tollat s csunya írásával — mert a kis herczegnőnek a legcsunyább írása volt a világon — elkezdte a levelet:

Igen tisztelt kisasszony!

«Itt ég előttem egy szál gyertya s én nem tudok aludni, mert nagyon szomorú vagyok. Az egy szál gyertyánál írom ezt a levelet. Érzem, hogy meg kell írnom, valami ösztönöz rá, valami, ami a szívemben van. Tudom, hogy ezen levél után soha többé ez életben nem találkozhatunk s esküdt ellenségei leszünk egymásnak. De nem tudok uralkodni magamon, meg kell írnom ezt a levelet, még ha meg is halok bele!»

«Kisasszony, bevallom, hogy én önnek esküdt ellensége vagyok. Talán egykor nevetni fogok ezen a kijelentésen, de most komolyan veszem. Bevallom önnek, kisasszony, hogy szerelmes vagyok Tarkovics Endrébe. Hiába próbálná tagadni, tudom, hogy mily viszony van önök között. Fialal leány vagyok, csak ősszel leszek tizenöt éves, de a jó isten úgy akarta, hogy már most komoly szemmel nézzem az életet és hogy megértsek sok olyan dolgot, amit a velem egykorú leányok még nem érte-

nek. Csak egyetlenegy ízben említettem ön előtt Tarkovicsot s ön ekkor közönnyösséget színlelt. Ennek őszintén megvallva örültem, amit most szégyenlek. Az bizonyára feltűnt önnek, hogy egy idő óta nem várom a szokott helyen. Ha jó emlékezőtehetsége van, arra is emlékezni fog, hogy látogatásaim azóta a nap óta maradtak el, amikor Tarkovics önt meglátogatta s önök együtt kerestek engem a sziget végén. Most megmondhatom, hogy ott voltam, de menekültem önök elől, mert nem birtam volna el ezt a találkozást. Szerencsétlenségemre ezen a napon meg kellett bizonyosodnom arról, ami eddig csak mint gyanu kinezott. Nem röstellem bevallani, egy bokor mögé bujva néztem önöket s láttam, amikor Tarkovics önt megcsókolta a száján.»

«Joggal mondhatja, kisasszony, hogy nekem mindehhez semmi közöm s hogy ez a kettejük dolga. De én szeretem Tarkovics Endrét, olyan szerelemmel kisasszony, aminővel ön már nem szerethet senkit; egy tizenötéves leány első szerelmével. Érzem, hogy az életem és halálom ez az ember. Ne nevéssen ki, jól tudom, hogy ez sablonos mondás. De énnálam többet jelent, mint másnál, mert én okosabb és érettebb vagyok, mint más leány huszéves korában. Ezt ne

vegye henczegésnek, csak őszinteségnek. Ha őszinte voltam a hibáim bevallásában, türje el az erényeimet is.»

«Ezt a levelet nem írom minden czél nélkül. Föltettem magamban, hogy ezt az embert a jó utra terelem s megmentem, még pedig magamnak. Ugy-e nevetséges az ilyen terv egy gyerektől? Én meg fogom mutatni, hogy keresztülviszem. Még eddig mindent végigcsináltam, amit elkezdtem. Ebben a munkában segítségemre lesz a jó isten, aki bizonyára inkább kedvez az én szerelmemnek, mint az önének. Mi ketten harczolni fogunk ezért az emberért, kisasszony, s meglátjuk, ki fog győzni. Én az egész lelkemet és minden szép gondolatomat viszem ebbe a harczba.»

«De mielőtt ezt elkezdeném, egy kérdést intézek önhöz. Tudom, hogy régóta szereti Tarkovicsot, s azt is tudom, hogy az önök világában szokatlan az ilyen hosszú viszony. Mégis megkérdezem öntől: hajlandó-e lemondani erről az emberről? Ön nem teheti boldoggá, higgye el nekem. Az ilyen nagyon romlott ember, mint amilyen az, akiért én meg tudnék halni ebben a pillanatban, csak egy gyerek mellett tud megjavulni. Bocsásson meg a nyiltságomért, de mindent kimondok: önnél nem az utolsó ez az ember, nálam legalább az első. Én többet tudok adni

neki, mint ön. Ön legföljebb a jövőjét tudja neki adni, de én neki tudom adni a multamat is, mert az én életem ő nála kezdődik. Az lehetetlen, kisasszony, hogy ön úgy szeresse ezt az embert, mint én. Az lehetetlen, hogy ön meg tudjon halni érte. Az lehetetlen, hogy ön egyáltalán szeresse, mert én úgy értem a szerelmet, hogy nincs más semmi, csak az. Én nem tudom már, hogy mit irok, én mindent el akarok mondani önnek, de érzem, hogy eddig még semmit se mondtam. Szeretem azt az embert, könnyörüljön meg rajtam, adja nekem, mondjon le róla, én esküszöm önnek, hogy soha senki mást nem szerettem és soha nem fogok mást szeretni, mint ezt, én szeretem ezt az embert, én a felesége akarok lenni, én nekem nincs senkim, a mamám Párisban van, én itt egyedül vagyok az egész világon, csupa idegenek közt — —»

Itt már könyvek csöpögtek a papirra és Pirkó érezte, hogy a legkeservesebb bolondság az, amit eddig a kis levélpapír hat oldalára leirt. Most már nem is a kisasszonynak irt, hanem magamagának, jól esett látania betükbe formálva a keserüségét, jól esett leírnia ezt a szót: *szeretem*, mert ha csak kimondta, hamar elröppent, így azonban előtte maradt és hosszan fájt, aminél nagyobb gyönyörűség nincs a világon. Fogta a tollat és

most már óriási betűkkel írta: «szeretem, szeretem, szeretem», aztán a nevét: «Endre, Endre», ahányszor csak ráfért a papírra. Amikor a papír tele lett, észrevette, hogy nagyon bakfis. Apró darabokra tépte össze a levelet, egy sarokba dobta, elfujta a gyertyát és a paplan alá bujt. Néhány nap óta szomorú vonzódással szerette a vánkosát. Igazán nem volt más senkije, csak ez a néma, puha kis vánkos, hát ráhajtotta a fejét, az egyik csücskét az arczára huzta s összeszorított ajakkal úgy sirt bele. Azon sirt, hogy így nagyon fiatal. És a fizikai törvények rideg kegyetlenségével meredt elébe az a tudat, hogy az embernek öt évig kell várni, hogy öt évvel idősebb legyen. Ez rettenetesen fájt neki, keserű csuklással rikatta s most ezen a fehér ágyon vonagló szerelmes kis testben ott izzott az egész emberiségnek az a keservesen lealázó küzdelme, amelyben a természet igazságai, mint a fuvott üveget, úgy törik össze a mi engedetlen szívünket.

VIII.

És a Duna se volt olyan, mint máskor. A holdfényen szeliden siető vizből, amely a parti bokroknak elfecsegte a titkait s amelynek ezer apró hullámján ragyogva játszott nappal a nap, éjjel a hold, komoly, hallgatag folyam lett. Felülről nagy esőzést jeleztek s az ausztriai hegyek vize megdagasztotta a Dunát. Most piszkos, sötét volt a vize nappal, gyorsabban hömpölygött a tenger felé s nem locsogott a parti köveken. Mintha nem érne rá most ezekre a szelid mulatságokra, mintha nagyon komoly gondolatok bántanák. Éjjel fekete volt, fénytelen. És napról-napra nagyobbra dagadt. A tulsó part egyre távolodott a szigettől s a bokrok nyakig álltak a vizben. A villa mögül eltűnt néhány ismerős kő, amelyre oly jó volt kiülni esténként. A fűzfabokroknak csak a teteje állt ki a piszkos vizből s ha Pirkónak eszébe jutott volna még egyszer fölmenni a sziget csucsára, meglepetten látta volna, hogy most nem lehet kimenni

a csucsra, a szép fehér homokból iszap lett s azon a bizonyos bokron keresztül folyik a Duna, csak éppen a legfelsőbb ágai merednek ki belőle, mintha segítség után kapaszkodnának, de időről-időre ezeket is elrántja az ár, úgy pattannak vissza ijedten. A folyam felmondta a barátságot apró barátival, a kis kövekkel, bokrokkal, ágakkal, keresztül gázolt rajtuk s végleg elfeledte a nap-sugaras délelőttöket és az enyhe éjszakákat. Most komoran sietett, nem törődve semmivel.

Egy szerdai napon váratlanul megjelent Téreiéknél Tarkovics. Ott tartották vacsorára, s a kövér szőke nagy ravaszul kicsinálta, hogy az asztalnál Pirkó mellé kerüljön. Pirkó oly izgatott volt, s oly sok szomorú boldogság rohanta meg a szivét, hogy alig beszélt a vacsoránál. Tarkovics főleg a háziasszonynyal foglalkozott, s Pirkónak csak olyan mondatok jutottak, amelyekre igennel vagy nemmel lehetett csak felelni. De ha a legkomplikáltabb mondatokat mondta volna is neki, azokra se tudott volna másképen felelni. Szóval az asztalnál nem történt semmi különös. Amikor azonban vége volt a vacsorának, Térei ur szivarra gyujtott és így szólt:

— Ajánlom, hogy menjünk egyet sétálni a partra. A Duna most rendkívül érdekes.

A Lloyd estilapja azt írja, hogy még fog áradni. A felügyelővel beszéltem, az meg azt mondja, hogy holnap katonák jönnek töltest csinálni. Nem is utolsó dolog, egy kis árvíz . . .

El is indultak, a part felé. A kövér szőke az anyjába kapaszkodott, így akart segíteni Pirkónak, hogy Tarkovicscsal mehessen. Szerencsére a fürdőház előtt Térei ur egy ismerősével találkozott, aki hozzájuk csatlakozott, s három percz múlva a legmélyebb kereskedelmi beszélgetésbe elegyedett Térei urral. Pirkó legelől ment, egyedül. Nem kereste Tarkovicst. Ha akar, jöjjön utána. Most jutott csak eszébe, hogy haragban van vele. Lassan mentek, s most, amikor Pirkó hátra nézett, látta, hogy egy házaspár csatlakozik Téreinéhez. Ijedten kapta vissza a fejét, mert azt is látta, hogy Tarkovics elválik a társaságtól és feléje jön:

— Piroska, álljon meg, az istenért!

Pirkó megállt, de nem fordult hátra. Nagyon dobogott a szive, s félt, hogy nem fogja elég ügyesen adni a közönyöst. A férfi melléje került s oly közel ment mellette, hogy a karjaik érintették egymást.

— Ha jól emlékszem — mondta — mi haragban vagyunk . . . ugy-e?

— Én már nem emlékszem rá — felelt közönyösséget színlelő hangon a kis hölgy, s

most nagyon szegényesnek, szomorunak tünt fel előtte ez a kisleányos kaczérság.

— Dehogy nem emlékszik, gondolkozzék csak egy kicsit. Amikor utoljára találkoztunk.

Pirkó egyideig úgy tett, mintha gondolkoznék, s mintha ez a dolog sehogyse akarna az eszébe jutni. Aztán eszébe jutott, hogy egy hét múlva már itt lesz az anyja, sietni kell a munkával. Hirtelen elhatározással ezt mondta:

— Mi nem akkor találkoztunk utoljára, amikor ön gondolja.

Tarkovics nem értette.

— Hogyan? Dehogy nem . . . az utolsó hajónál, amikor kikisértek, amikor Heinérről beszélgettünk. Láttam, hogy nem tetszett magának, amikor gyerekek mondtam. Nem akkor találkoztunk utoljára? Hát mikor?

A kis hölgy most úgy érezte, hogy minden a koczán van. Merész lett.

— Azóta nem volt a szigeten? — mondta.

— Azóta? lássuk csak . . . nem.

Pirkó nyugodtan mondta:

— Hát ez egy közönséges hazugság.

A férfit bosszantotta, hogy ez a kis fruska így beszél vele. De tetszett neki a vizsgálóbírói számonkérő hang. És a kis leány oly arcot vágott, mint amikor a bíró egy hazugságot hall és tudja, hogy öt percz múlva

rásüti a tanura, s az kénytelen lesz pirulva szégyenkezni.

— Kisasszony — jegyezte meg udvariasan — legföljebb tévedés, nem hazugság.

— Amit most mondott, ez meg szemérmetlen. Maga jól tudja, hogy hazudott. Érti! Nem tévedett, hanem hazudott.

Bántotta, szidta, s ez neki magának fájt. Ez oly jó volt. Így lehet megérteni azokat a férfiakat, akik pofon tudnak ütni egy asszonyt, akibe halálosan szerelmesek.

— Ne is próbáljon egyebet mondani — folytatta Pirkó — mert láttam. Csütörtökön délelőtt itt volt és a felsőszigeten sétált egy hölgygyel.

— Igen — vetette oda a férfi — ezt már egészen el is felejtettem . . .

(«Istenem, ha ez igaz volna!»)

— Az se igaz, hogy elfelejtette. Az ember nem minden délelőttöt felejt el. Például nem felejt el az olyan délelőttöt, amikor megcsókolt valakit, akit szeret. Én legalább így képezem.

Tarkovics megállt:

— Hát ezt már honnan tudja?

— Csak jöjjön, ne álljunk meg, mert még meg találnák hallani. Azt meg nem akarom, a maga érdekében se. Onnan tudom, hogy láttam. Engem kerestek a sziget csucsán, a kisasszony egészen előrement, de nem talált

meg. Aztán pusztit kért magától és maga megcsókolta a száján. Mondja, hogy nem igaz.

A férfi mosolygott:

— Persze, hogy igaz. Ha látta, hát igaz. Ezt megtanulhatja tőlem, hasznát is veheti, majd ha nagyobb lesz. Semmi sem igaz addig, amig bizonyíték nincs. Az ember addig hazudik, amig lehet.

— Gyönyörű.

— De egy vallomással tartozom. Az az egy igaz, hogy ezt a délelőttöt elfelejtettem. Egy csók, az hamar megy nálam.

Kereste pillantásával a kis lány tekintetét, de nem tudta megtalálni. Most megértette, hogy ez a gyerek szerelmes belé. Egyideig nem szólt egy szót se, úgy mentek egymás mellett a parton. Aztán minden czél nélkül lekanyarodtak egy mellékutra, a mely a tubarózsák közé vezetett. A magasszáru fehér virágok illatát már idáig lehetett érezni. Tele volt velük a levegő, ilyenkor este bizonyára versenyeztek, hogy melyik tud több illatot lehelni. Messziről mély zugással hallatszott ide a Duna, amely most ezt a szokást is fölvette. Fojtott, halk basszusban zugott, ahogy nagy tömegével rohanva gázolt keresztül a bokrokon, s ahogy elhuzta egyegy darabon a beléje függő lombot. Pirkó érezte, hogy nem bírja tovább. A férfi gunyos dolgokat beszélt mellette, minden sza-

vával megsebezte. Csupa seb lehetett most a szive, úgy vélte a kis hölgy. Tarkovics pedig tovább léhaskodott, játszott a gyerekekkel, tetszett neki ez az ostoba kis kaland.

— Ne higgye — mondta — hogy én bennem maradt egy csöpp szentimentálizmus. Csak egy hit maradt meg bennem, a jó kávé iránt. Ezt az egyet szeretem a világon. Ami a szerelmet illeti, az nagyon szép lehet, tizenöt forintért olyan szerelmes tárczát írok, hogy mindenki sir belé. Nem kell azt hinni, hogy mi gimnazisták vagyunk. Sőt olyanok is vannak köztünk, akik nem is voltak azok. Az én imádott mesterem, Zola Emil nem tett érettségit.

— Istenem — mondta halkán Pirkó — milyen borzalmas dolgokat beszél. Ha nem tudnám, hogy egy kis iskolásleány előtt akar henczegni a blazirtságával . . .

A férfi mosolygott. Ő isten bizony igazat beszélt. Neki minden sifli volt ezen a földön, igazán csak a jó kávé és jól fölszerelt fürdőt szerette.

— Higyjen, amit akar. Nekem mindegy. Én már ilyen vagyok. Én belőlem sohse lesz férj és családapa. Vannak napok, amikor elhiszem, hogy ez az igazi nagy boldogság, de inkább meghalnék, mintsem hogy megházasodjam. Én egy tönkrement ember vagyok.

Voltak pillanatai, amikor így elszomorodott. De ennek az volt az oka, hogy keveset aludt, s reggel újból megbizonyosodott, hogy hull a haja. Ugy vette észre, hogy öregszik, vége a szépségének, az eleganciájának, összegyüri ez a cigányélet, amelyről azonban nem volt hatalom, amely leszoktassa.

— Egyidőben gondoltam arra, hogy megházasodom. Ez akkor volt, amikor egy gazdag zsidóleány belém szeretett és a szülei szerették volna, hogy elvegyem. Kaptam volna vele százötvenezer forintot.

— Es nem szégyelte volna, pénzért nőszülni?

— Nem én. Ha ő nem szégyelte, énnekem ugyan nem voltak lelkiismereti furdalásaim. Apropos, erről is leszoktam.

A társaság messze elmaradt mögöttük, most egyedül voltak, ketten, a tubarózsák közt. Csöndes kis szél jött a Dunáról. Pirkó megszólalt:

— Mondja, nem sajnálja magát?

— Most talán egy kicsit . . . De egy óra múlva a kávéházban leszek, ott világos van, a barátaim szójátékokat mondanak, vad, akaratos asszonyokról beszélnek és akkor elfelejtek mindent. Magával nem beszélek többé, kis leány, mert maga csupa fiatalság

és csupa jövő . . . Ha magával vagyok, látom a nyomoruságomat és eszembe jut, hogy az életemet eljátszottam.

Pirkónak arczába szaladt a vér. Boldog volt, hogy ezt hallotta. Hogyan, hát ő mégis volt valami hatással erre az emberre? Bizalommal teli hangon mondta:

— Én esküszöm, hogy meg tudnám javítani magát, Tarkovics ur.

Komolyan, becsületes melegséggel nézett a leánykára. Egy kicsit meg is ijedt. Ebben a pillanatban a szép Waldnéra gondolt. Az volt olyan vad, akaratos asszony; «ilyennek képzelte ő az igazi asszonyt». A szikrázó szőke hajkorona jutott az eszébe, a szép, érett asszonyi váll, amelyen már minden finom árnyalat kifejlődött, nem úgy, mint ezen a kis leányén.

Haragudott magára, de nem tehetett róla, folyton az asszonyra kellett gondolnia, s arra az estére, amikor egy vacsora után egyedül maradt vele egy közös ismerősük kis szalónjában, s amikor egy szót se szóltak egymáshoz. Csak ránézett Waldné, dacos pillantással, amely azt mondja, hogy «nem» — még mielőtt ő kért volna valamit.

Aztán megfogta Pirkó kezét.

— Jó kis leány — mondta neki. — Csak annyi adósságom ne volna.

Elmosolyodott, hogy látta a szerelmes fényt a kis hölgy szemében, hogy látta félig nyitott kis száját, amin most egy forró lehellettel minden vallomás feléje szállt.

Csöngettek. Sietni kellett az utolsó hajóhoz.

— Jó kis leány — ismételte, miközben eleresztette a kezét, — jojczakát.

IX.

Katonák jöttek a szigetre. Igazi ellenség, ásóval, kapával fölfegyverkezve, vörösarczu német tisztek vezénylete alatt. Ezek az utásztisztek csizmában jártak, mérnöki eszközöket kezeltek s nyugodtan nézték, hogy a legényeik kivágják a bokrokat, eltemetik a virágokat, gödröt ásnak a legszebb pázsit közepén s mint valami baromcsorda, úgy tiporják össze a muskátliágyakat. A víz már beszivárgott a szigetre, lépten-nyomon pocolyák támadtak. A parton serényen haladt a munka, alacsony, de erős töltés készült, a katonák egész éjjel dolgoztak fáklyafény mellett. A máskor csöndes éjszakában most talicskanyikorgás hallatszott s a tisztek káromkodása. A Duna pedig mindezzel nem törődött, egyre rohanóbb lett, éjszaka félelmetes gyorsasággal vágatott, a sziget csucsáról nézve olyan volt, mint valami piszkos, sárga tenger. És egyre hozott valamit. A sziget csucsán megakadt a bokrokban egy-egy messziről jövő szénaboglya, kisebb

gerenda, törött butordarab. Valahol messze már elkezdte a víz a rettenetes pusztítást s fenyegetésül előreküldött ilyen szomorú dolgokat. Egyszer egy fél háztető uszott le a folyam közepén s egy napon a tehenes egy kétéves kis leány tetemét találta meg a bokrok közt. A szigetlakók megrémültek, csak most kezdték tisztelni a Dunát, amelyen eddig oly könnyed eleganciával uralkodtak a karcsu helyi hajók és az evezősegyetek szkiffjei. Egypár család azonban összebeszél, hogy itt marad, még ha el is önti a szigetet a víz. Akik már átnyaraltak itt egy árvizet, azt mondták, hogy ez nagyon mulatságos, az ember csónakon megy a szállóból a vendéglőbe.

A tubarózsák közt nem volt víz. Az a darab, most látszott csak, kis emelkedésen volt. S Pirkó örült, hogy a tubarózsáknak nem esett bajuk. Most szerette ezeket az elegáns, arisztokrata virágokat s amikor csak lehetett, közéjük ment. Az illatuk arra az estére emlékeztette, amikor Tarkovicscsal itt volt, amikor oly nagy és szép gondolatai támadtak s amikor Tarkovics oly léhán nevette ki.

Most már szótlán lett a kis leány. Bellának se mondott semmit, sőt azt szerette volna, ha a kövér szőke azt hiszi, hogy már mindennek vége. Csodálatos komolysággal nagy

szenvédélylyé kezdett érni gyereklelkében ez a szerelem. Órákhosszantült egyedül a tubarózsák közt s azt hitte, hogy gondolkozik, pedig csak azzal foglalkozott, hogy érzett. Érezte a bánatát, néhány szomorú kis emlékét, ami ebből a néhány szegény találkozásból a lelkében maradt, átérezte kis multját s titokzatos, végtelennek látszó jövőjét.

Itt találta egyszer, alkonyatkor, Sándor. Pirkónak levél volt a kezében. Ez a levél jelezte, hogy szülei a napokban hazaérkeznek. Az anyja talán már holnapután kijön a szigetre, ki tudja, nem viszik-e vissza Pestre, ki tudja, mi történik vele.

— Miért olyan szomorú, Pirkó kisasszony? — kérdezte a fiú, akiben ma még kevesebb volt az eget ostromló gimnazistából, mint a multkor. A szerelem nagyon szigorúan bánik a szolgálival.

A kis leány örült ennek a fiúnak. A maga sorsát látta benne. Valamiképpen tehát kenyeres pajtások voltak, mind a ketten a boldogtalan szerelem keserű kenyerét ették.

— Vége a szabadságomnak — felelt — hazajön a mamám, most megint rabszolga leszek. Itt olyan jó volt, egyedül, szabadon, azt tehettem, amit akartam . . .

Sándor sóhajtott. A leány ezt észre se vette; tovább folytatta a gondolatát:

— Pesten megint elkezdődik a régi életem. Nem tudom, miért, de rettegek attól, hogy vissza kell mennem az én kis fehér szobámba . . . pedig azelőtt úgy szerettem. Nagyon nehezen fogom itthagyni ezt a szigetet, külön fogok bucsut venni a vánkosomtól, a paplanomtól, a bokroktól, a Dunától, ezektől a tubarózsáktól . . .

Csöndes-szeliden hunyt le a nap, fényes színek égtek a felhőkön. A fák és a bokrok megnagyobbodtak körülöttük, a nagy pázsit szélei beleolvadtak a cserjébe. A friss zöld szín eltűnt, mintha sötét, kékesszürke fátyol ereszkedett volna a fákra. És sóhajtani kezdtek a platánok és meghajtotta a szellő a hosszú fűszálakat és most erősebben illatoztak a tubarózsák, mint valaha.

— Ideköt valami — folytatta Pirkó, de most halkabb lett a hangja, oly szépen illett ehhez az alkonyathoz — ideköt valami, amiről nem tudom, hogy micsoda. Előre tudom, hogy ha majd jövőre visszajövök ide, nagyon szomorú leszek. Voltam már így többször is. Ha semmi sem változik is azon a helyen, amelyet szerettem, elszomorodom, ha viszontlátom. Maga költő, Sándor, maga meg fog érteni, ha azt mondom, hogy nincs szebb dolog, mint a múlt. Én gondolkoztam ezen és úgy találtam, hogy az érző ember előtt nincs keserű emlék. Minden emlék szép,

mert minden emlék szomorú. Én szoktam az ilyesmin gondolkozni, néha egész éjszaka. Például minél régebben olvastam egy verset, annál szebb. Így vagyok a zenével is. Ha valami szép, szomorú dalt hallok, arra gondolok, hogy milyen édes lesz ezt másodszor hallani, egy év múlva.

— Maga szereti a szomorú dolgokat?

— Csak azokat szeretem. Örülni mindenki tud. Ez valami durva dolog.

Sándor ezt nem értette. A férfiak nagyon későn jönnek rá az ilyesmire, sokkal később, mint a leányok.

— Pirkó — mondta — én úgy szeretem magát hallani. Nem tudom, hogy miért.

Érdekes, ő éppen úgy volt Tarkovicssal. Most eszébe jutott kedves, hizelgő hangja, a megrögzött lumpot jellemző gyerekes nevetése, meg az a csodálatosan muzikaszzerű átmenet, amelylyel a léhaságból átment a bánatos őszinteségbe a minap este. Ez éppen itt történt, ezek közt a . . .

Észrevette, hogy Sándor megfogja a kezét. Fölugrott és hirtelen nagy lett a lélekzete. Szólni akart, de akkor már előtte térdelt Sándor:

— Szeretem, Pirkó szeretem . . .

Megsajnálta. A kezében hagyta a kezét és nagyon csöndesen szólt:

— Hagyja, szegény Sándor.

De Sándor most már nem hagyta. A másik kezét kereste és meg akarta csókolni. De erre kikapta a kezét az övéből Pirkó és elszaladt. A fiu utána bámult, de a kis fehér matrózruha már akkor eltűnt a magas virágágyak mögött. Most már sötét volt, s ahogy Sándor körülnézett, látta, hogy égnek a lámpák. Haza kellett mennie. Lehajtotta a fejét és a hajó felé indult. De a kanyarodónál még visszafordult egyszer és busan mondta:

— Hagyja, szegény Sándor.

Pirkó beszaladt a villába, s örült, hogy nincs otthon senki. Rávetette magát az ágyára és a szivére tette a kezét. «Istenem — gondolta — most közlről láttam egy boldogtalan szerelmezt.» Kezdte a maga érzéseit elemezni, úgy vélekedvén, hogy Tarkovics úgy érez vele szemben, mint ő Sándorral. Aztán sok, sok más gondolata jött. Az egyiknél meg is rázkódott egy kicsit. Ugyanis fölillant az agyában az az ötlet, hogy milyen furcsa volna, ha ő valamikor nőül menne Sándorhoz. De nem ennél az ötletnél rázkódott meg. Elképzelte Sándort, mint jómódu ügyvédet, mint a férjét. Elegáns lakásuk van, modern stíli kis szalonnal, amelyben ő egyedül ül egy hosszú téli estén. A multakra gondol. Messziről, mintha tubarózsaillat szállna feléje. Szomoruan néz maga elé. Kopogtatnak az ajtón, s ő közönyösen szól: «szabad».

Bejön egy ur, de erre ő fölugrik a székről és arczába szalad a vér. «Hogyan, maga az?» «Én vagyok, Pirkó» — feleli Tarkovics, mert ő az az ur, a ki bejön, egy kicsit megkopaszodva, kissé öregebben... De ez még mindig nem az a pont, ahol Pirkó megrázkódott. «Én vagyok» — mondja az az ur, aki bejön és aki Tarkovics. Ő nem tud szólni. Endre közelebb megy hozzá és reszkető hangon kérdezi: «Még mindig szeret, Pirkó?»

Pirkó ezen a ponton rázkódott meg.

X.

A szép szőke asszony, a Pirkó édesanyja, valóban megérkezett Párisból, s már az első napon kijött a szigetre. Ugy találta, hogy a kis leánya sápadtabb, mint máskor. De ez volt az egész. Egyebet nem vett észre, s örült, hogy beszélhetett Párisról. Azok közül az asszonyok közül való volt, akik Pesten párisi életet igyekszenek élni, s akik oly érzésekkel mennek Párisba, mint Mekkába a muzulmán. Csak most, visszatérte után éledt föl benne az a sok érdekes apróság, amit egy szép asszony Párisban megfigyel, s egész nap ezekről beszélt Téreinével, aki úgy hallgatta, mint az orákulumot. A Pirkó anyjának ugyanis volt egy köre, amelyben szuverén hatalom volt. Az e körhöz tartozó asszonyok — köztük Téreiné — utánozták a ruházkodását, a járását, a kalapjait, ellesték apró mondásait s nagyon tapasztalt asszonymak találták. Ugy uralkodott ezek közt a kissé korlátolt fejü, nem nagyon művelt,

de gazdag asszonyok közt, mint valami diadalmas király, aki minden pillanatban érzi a felsőbbbségét. Magas, sugár növésű teremtés volt, dus, szőke hajjal, akinek az arczán megmaradt az egykori bálkirálynő felsőbbbséget eláruló mosolya, s aki harminczkettedik esztendejének megértette azt a jelentőségét, hogy már nincs sok hátra. Ilyenkor kezdenek az asszonyok arra rájönni, hogy a leg-rövidebb perc se jön vissza, ha egyszer elmúlt.

Mindenáron ki akart jönni lakni a szigetre. Most már nem volt érdemes elutazni valahova, a szezoniig pedig ki lehetne huzni a szigeten is egy pár hetet.

— Én nagyon örülnék, ha kijönnél — mondta Téreiné — de figyelmeztetek, hogy árvizet várunk.

A szőke asszonynak tetszett az árviz:

— Bánom is én az árvizet. Legalább lesz valami multságunk. Négy év előtt itt laktunk, amikor árviz volt és soha olyan jól a szigeten nem mulattam, mint akkor. Pompás csónak-partikat csináltunk, a másik csónakon jött utánunk a cigány és egész éjjel huzta. A kis Bárándynéval ketten voltunk asszonyok. Direkt mi miattunk itt lakott a Raffay doktor, ha jól emlékszem, meg Benedek Emil, Kriszháber . . . Almády . . . Nagyszerű volt.

— Képzelem . . . De most nem hiszem, hogy mulatságos lesz. Nincs itt senki. Az egyetlen Tarkovics, aki néha kinéz hozzánk.

— Tarkovics?

— Egy párszor vacsorázott itt. De mindig dühös voltam, amikor kijött. Ezek az emberek azt hiszik, hogy mindenki vak. Kijár egy színésznő miatt, azt mindenki tudja, és úgy tesz, mintha hozzánk jönne.

Waldné lenézett a földre.

— Hát igaz az avval a színésznővel?

— Persze, hogy igaz.

Most megint fölneézett Waldné, de egészen más volt a szeme.

— Utálok az ilyen embereket — mondta, s talán kissé tulságos is volt az a gyűlölet, amely ebből a kijelentésből áradt.

Elhatározta, hogy kijön. Délután szobát bérelt a nagy szállóban, s Pirkót is oda akarta költöztetni. A kövér szőke azonban megértette, hogy ez nagyon kellemetlen lesz a barátnőjének, hát minden ékesszólásával közbevetette magát azon czél érdekében, hogy Pirkó náluk maradjon.

— Igen, hadd nálunk — kérte Téreiné.

A szőke asszony felelet helyett mosolyogva nézett Pirkóra:

— És te mit szólsz, Pirkó?

A kis hölgy zavarban volt. Csöndesen felelt:

— Én nagyon szeretnék együttmaradni Bellával.

Az anyja ráhagyta. Maradjanak együtt, ugyanis egy hét még a világ, aztán következik a poros, lármás Pest.

Másnap már ki is hozta a hajó a Waldné nagy kosarait és ládáit. Kijöttek a párisi ruhák, a párisi cipők és harisnyák, hogy főpróbát tartsanak a szigeten, mielőtt bevonulnának a pesti korzóra, ahol ha végigment a szőke asszony, saját találmányu mozdulattal fogva fel a ruháját, úgy hogy az alsószoknya dus selyemfodra kilássék, megfordultak a fiatalemberek, s mivel egyebet nem tehettek, mosolyogva mondták:

— Itt megy Waldné.

Ezek voltak az ő kis diadalai. Mivel sohse látták a férjével a városban, hát beszéltek is róla egyet-mást. Az olyan asszony, akit mindenki egyedül lát a korzón, már messziről mintha azt mondaná az embernek: «Találd ki, kicsoda a másik.» És a korzó ifjai, a napos sarkon álló dzsentrifiuk, a Váci-utcán járó bankhivatalnokok, a kezdő ügyvédek és nagyon fiatal orvosok, az öreg képviselők, a későn kelő színészek, a híres ujságírók, szóval mindazok a férfiak, akik tizenkettőkor ráérnek sétálni, találgatták, amikor végiglebegett elegáns alakja az aszfalton, s divatos kalapja alól nagyvilági mosolylyal felelt

a köszöntésre villanó czilindereknek. Ha egymásután kétszer ugyanaz a faczér orvos vagy kliens nélkül szükölködő fiatal ügyvéd kísérte végig a korszón, miközben ugy felelgetett neki, hogy jobbra-balra nézett, mások számára mosolygott, s szemeivel az ismerőseit kereste, már erről beszéltek, mint boldog halandóról. Hogy mi volt igaz a dologból, azt senki se tudta. Vannak olyan asszonyok, akikről minden rosszat beszélnek, de amikor arra kerül a sor, hogy annak a bizonyosnak a nevét is megmondják, a legszkeptikusabbak is vállat vonnak:

— Tudja az ördög.

Vagy:

— Nagyon okos asszony.

Vagy:

— Talán senki, talán mindenki.

Soha nem említettek nevet Waldnéval kapcsolatban. Még akik nem is ismerték, ugy néztek utána a korszón, mint valami jó ismerősük után. Feltűnő asszony volt, s tudja isten . . . Minden, amit mondani lehetett róla, ez volt:

— Itt megy Waldné!

De ezt még azok is bizalmas hangsúlylyal mondták, akik soha életükben egy szót sem beszéltek vele. A korszóé volt, ez volt az igazi férje, hű maradt hozzá, szerette és sajnálta, amikor télen vége volt. S a korszó is

hú maradt hozzá, minden délelőtt lerotta neki a maga hódolat-adóját, igazán nem lett volna csoda, ha mindenki köszönt volna neki a napfényes utcán. Biztosra vehető, hogy a szép szőke asszony valamennyinek fogadta volna a köszöntését, az ő szokott mosolyával, mint ahogy nem lepődött meg azon, ha a háta mögött két vad-idegentől ezt a rövidke párbeszédet hallotta:

— Te, ki ez a szép asszony?

— Hogyan, nem ismered? Waldné!

Az ő számára a sziget nem volt egyéb, mint egy olyan korzó, amelyet minden oldalról víz vesz körül. Folytatta itt is feltűnő sétáit, a régi mosolylyal kereste az ismerősöket, a régi főhajtással köszönt.

— Kikkel ismerkedtél itt meg, fiam? — kérdezte egyszer a leányától, amikor délelőtt végigsétált vele a szigeten.

Pirkó mondott néhány jelentéktelen nevet, s a végén a lehető legegyszerűbb hangon tette hozzá:

— Meg egy ujságíró is bemutatnak, Tarkovics Endrét.

— Igen?

Az asszony egy kicsit hallgatott. Pirkó örült, amikor látta, hogy az anyja még csak nem is gyanít semmit. Tovább sétáltak. A nagyvendéglő előtt szembejött velük Melitta kisasszony, nagy toalettblen. A kis

hölgy azon igyekezett, hogy valamiképpen elfordithassa a fejét, de ez nem sikerült. Kénytelen volt a szemébe nézni. A színésznő első pillantása Waldnének szólt, akinek frizuráját és ruháját egy másodperc alatt egyetlen szemmozdulattal nézte végig, vette tudomásul, kritizálta meg, hasonlította össze a magáéval, s amely fölött még ugyanezzel a pillantással tért napirendre. A második pillantása mosolygó köszöntés volt Pirkó számára. A kis leány meghajtotta a fejét. Amikor már a színésznő mögöttük volt, Waldné egy kis hallgatás után megszólalt:

— Ezt is ismered?

— Igen — felelt zavartan Pirkó — megismerkedtünk itt a szigeten.

— Nem szeretem az ilyen ismeretségeket.

XI.

A hajók menetrendje megváltozott, most már ritkábban jöttek, nehezebben kötöttek ki, s látszott, hogy ez a kellemetlen munkájuk utolsó fellobbanása a kötelességtudásnak. Amit Waldné mulatságnak nevezett, az már megkezdődött a szigeten. A beszivárgó viz nagy tócsákban ragyogott a virágágyak és sétányok helyén, s egymáshoz tolt padokon sétált a közönség a mocsarak fölött. A kertészek mindent megmentettek, amit csak lehetett. S a katonákat rossz volt még csak nézni is, úgy dolgoztak éjjel-nappal. Szegények a verejtékes munkában a dalolásról is leszoktak, s most csönd volt a szigeten, mindenki hallgatott, mintha valami haldokló mellett virrasztana, várva a perczet, amikor egy nagy sóhajtással mindennek vége lesz.

Csak Waldné nem érzett semmiféle szomorúságot. Neki roppantul tetszett ez az élet. Hangos nevetéssel ment a kis társaság élén minden délben a vendéglőbe, gráció-

zusan lépkedett a padokon, megint felfoghatta a saját találmányu fogással szép szoknyáját, kilátszott alóla kis cipellője, selyemmel átszőtt fekete harisnyája. A többiek, látva, hogy ő ily jó érzi magát, szintén megbarátkoztak a helyzettel, megszerették ezeket az ingadozó pallókat, s valóságos társasjáték volt, a mikor délben meg este nevetve, sikoltozva botorkáltak végig ezeken a hidműveken.

Pirkó csak ebédnél meg vacsoránál látta az anyját. Waldné a nagy szállóban lakott, s ha a kis leány néha fölment hozzá, ez olyan volt, mint amikor egy vidám szép asszonyt meglátogat egy kisleány-barátnője. Ilyenkor az asszony megmutogatta neki a ruháit, a párisi színházakról beszélt, tanácsot kért tőle, hogy ma milyen ruhát vegyen, melyik fésű illik legjobban a hajához, s megkérdezte, hogy nem volt-e drága az ezerkét-száz frankos márkiz-gyűrű, a minnek egy nagy gyémánt volt a közepén. És Pirkó úgy beszélt az anyjával, mint valami nagyon jó barátnéjával, a ki nála sokkal idősebb, s a ki ezért férjnél is van már. Nemcsak mint anyját, hanem mint szép asszonyt is szerette, azzal az érdekes szetetettel, a melylyel minden gyerekleány vonzódik a diadalmas szép asszonyokhoz. Gyakran adott ruházkodási tanácsokat az anyjának, de ő mindig a

maga feje szerint öltözködött. Es ha meglátogatta, az anyja kedves mosolylyal mondta neki:

— Foglalj helyet, Pirkó.

És Pirkó, meghajtva a fejét, udvariasan felelt:

— Köszönöm, mama.

Aztán, hogy leült, hátraszólt neki fészülködés közben a szép asszony:

— Hogy vagy Pirkó? Mit csináltál tegnap egész nap?

És Pirkó megint udvariasan mondta:

— Köszönöm, mama, jól. Sétáltunk, játszottunk.

Viszont, ha Waldné ment Téreiékhez, úgy ment be a leányok szobájába, mint ahogy valami ismerősének a leánya iránt érdeklődnek. Mosolyogva nézett körül s megkérdezte:

— Ezt a monogrammot te himezted, Pirkó?

A kis leány szégyenkezve szólt:

— Igen, mama, de nagyon rossz.

— Dehogy rossz — mondta Waldné — dehogy rossz, sőt ellenkezőleg, nagyon ügyes . . .

És erre, mint valami idegen kritikára, szérenyen felelt a gyerek:

— Óh, mama, te igazán tulbecsüled az értékét.

De azért nagyon tévedett volna az, a ki azt hitte volna, hogy nem szeretik egymást. Pirkó imádta az anyját, s Waldné a leányát. Csak éppen az volt idegenszerű, hogy a jó-tulajdonságaikért is szerették egymást. Az igazi viszony anya és gyerek közt a föltétlen szeretet. Ezek külön megbecsülték egymásban a nekik tetsző tulajdonságokat is.

— Az én anyám nagyon szép asszony — mondta egyszer Bellának, a mikor a sziget kevés száraz utainak egyikén mentek a hajó felé. — Ha férfi volnék, nagyon bele tudnék szeretni. Az én anyámnak a világon semmi hibája sincs...

A hajó csak hosszú munka árán tudott kikötni. Kevesen jöttek rajta, egy-két idevaló ember, rendőr, levélhordó — és Tarkovics. A leányok már a partról látták.

— Ne reszkess — mondta Bella Pirkónak — ne reszkess, mert az számárság. Én mondom neked. Légy közönyös, nyájas....

Már jött feléjük a férfi, mosolyogva, megszíról nyujtotta a kezét.

— Kis Pirkó — szólt — tegnap este a Hangliban hallottam, hogy megérkezett a mamája. Egyenesen Párisból jött?

— Onnan, egyenesen.

Ez csak bevezetés volt a következő kérdéshez:

— És itt fog lakni a szigeten?

— Itt.

— Nem fél az árvíztől?

— Nem.

Ilyen egytagu szócskákkal felelgetett neki, mert a közönyösség nem ismeri a hosszú szavakat. Tarkovics pedig már bucsura nyujtotta a kezét:

— Na én megyek. Egy kis dolgom van, aztán később meglátogatom a mamáját. Otthon lesz maga is?

— Otthon.

S azzal már odább is állt, ügyesen lépkedte át a pocsolyákat, vigan ment, a kalapja kissé hátra volt csapva a fején. Hogy eltűnt előlük, Pirkó komoly szemmel nézett a barátnőjére:

— Most menj haza, Bella, mert magam akarok maradni.

— Szervusz — mondta Bella a sértődésnek alig észrevehető árnyalatával a hangjában és elsétált. Hosszan nézett utána a kis hölgy, nézte nagy szőke haját, ringó csipőjét s most történt először, hogy cserélni szeretett volna vele. A kövér szőke gondtalanul ment, a kövér szőkét nem bántotta semmi, ő nyugodtan fog keresztülszni ezen az életen, a mely csak az érző emberek számára van tele titokzatossággal és meglepetésekkel. Pirkó úgy érezte most, hogy a bajok, a nagy problémák, a szomorú helyzetek és az

élet nagy titkai elmosolyodnak az egészséges kövérség láttára, kalapot emelnek előtte, kikerülnek: «pardon, tévedtem, nem ön az» — és odábbállanak, másnál kopogtatnak.

Rövidebbek voltak a napok, most már mindig este lett, mire magányos kóborlásai-ból hazatért. Mielőtt hazament volna, még sétált egyet. Most könnyebb lett a dolga, úgy vélte, mert Tarkovics jár hozzájuk. Tele volt a lelke nagy tervekkel, a melyekbe idővel bele fogja vonni a szüleit is. Igen, az anyját is. Most, csak most jutott eszébe, hogy az anyjának el kellene mondani mindent. De e pillanatban még félt, hogy ki fogja nevetni. És azt is megérezte, hogy más leányok nem félnek az anyjuk nevetésétől. Tudott leányokról, akik hasonló esetben okos barátot találtak az anyjukban. Ő félt, hogy ez a nagy szőke asszony, ez a diadalmas szépség ki fogja nevetni, ki fogja csufolni.

Ilyen gondolatokkal ment a nagy szálló felé. Most már ott lesz Tarkovics — így okoskodott — s ő majd azon fog igyekezni, hogy megbarátkoztassa az anyjával, odaszoktassa a házhoz. Télen el fog járni hozzájuk ebédelni és lehetetlen, tisztára lehetetlen, hogy meg ne javuljon. Pirkó elhatározta, hogy szép lesz, csupa leányosság, csupa odaadás, és mint valami előérzés,

a melynek megvalósulás-ize van, úgy járta át a lelkét az a gondolat, hogy a kóbor lumpból becsületes életet élő ember lesz, a ki megtisztul egy kis fehér leány kedvéért. Csak türelem kell hozzá, sok . . .

Csakugyan ott találta. A szálló felé vezető uton sétált az anyjával. Nem szólt. Egy ideig némán ment mögöttük és nézte őket. Rájött, hogy az ember meglátja az előtte sétáló páron, melyik beszél. A melyik nem beszél, az a földre szokott nézni. És egyre Tarkovics beszélt. Arra is rájött, hogy nagyon komolyan beszélt. A feje mozgásáról látta, hogy nem közönséges fecsegés folyik köztük, hanem a férfi valami olyat mond, a mi nagyon hozzá tartozik. Az asszony csak ment mellette, folyton a földet nézte, alig hogy felelgetett neki. Aztán a férfi valami olyat mondhatott, a mire nem volt felelet, mert az asszony minden átmenet nélkül hirtelen megállt és visszafordult. Ekkor vette észre a leányát:

— Nini, a kis leányom.

A férfi kelleetlenül, még a beszélgetés komolyságával az arcán mondta, csak hogy éppen mondjon valamit:

— Igen, a Pirkó.

— Gyere fiam — szólt Waldné és beakasztotta a kis leány karját a magáéba — gyere te is velünk. Mikor vacsoráztok?

— Oh, későbbben.

Érdekes, hogy most egészen új beszélgetés kezdődött. Az eddigit nem folytatták. Pedig érdekes és komoly lehetett, hisz egyre a férfi beszélt, nem úgy, mintha elmesélne valamit, nem is úgy, mintha az időről beszélné. Az új témát pedig csak úgy félvállról kezelte Tarkovics. «Igen?» — mondta. Vagy ezt: «Érdekes.» Valami egyében gondolkozott, ezt a kis leány hamar észrevette, hamarabb, mint ahogy férfiember venné észre asszonyon.

Aztán elváltak. Tarkovics kissé idegesnek látszott, a mikor bucsuztak.

— Mit szólna, kis Pirkó — mondta neki mosolyogva — ha egyszer csak kapnám magam és kijönnék ide lakni? Direkt az árvíz kedvéért . . .

A feleletet be se várta, úgy ment el. Talán nem is kérdés volt, talán nem is Pirkónak szólt.

XII.

A kis hölgy egyre kevesebb vallomást tett Bellának, mindinkább önállósította magát a bajával, s ezért a kövér szőke elhátározta, hogy leveszi róla a kezét. Ez annál könnyebben ment, mert hamarosan akadt, a kire rátehesse. Szakavatott tanácsait egy idő óta Fóti Sándornak osztogatta, a ki sokkal jobb médium volt, mint a leány. Sándor órák hosszant értekezett vele, apróra kikérdezte, és a legtöbb dologban követte is a tanácsát. De egy napon aztán nagyon lehangoltan jelentkezett a költő:

— Te Bella — mondta neki — én hiába járok ide ki, én hiába beszélek veled, én hiába csinállok mindent, mert ez a leány szerelmes.

Bella hallgatott. Ugy érezte, hogy kötelezi a Pirkó érzésével szemben valamiféle diskréczió. De Sándor mindent tudott:

— Ez a szegény kis leány halálosan szerelmes Tarkovicsba. Most már tudom, hogy miért szereti úgy a verseit . . .

A maga verseire gondolt, a melyeket titokban sokkal jobbaknak tartott amazoknál.

— Soha, soha többet nem jövök ki ide a szigetre — szólt busan, — most is csak azért jöttem ki, hogy ezt megmondjam.

— Ezért nem kellett volna kijönnöd. Az ember egyszerüen elmarad és pont. Vagy nem?

— Te mindenre tudsz valamit mondani. Most már te is ellenségem vagy. Hát már mindenki ellenem fordul?

A nagy regények agyongyötrött hősei nem mondhatták ezt nagyobb keserüséggel a második kötet végén, mint a hogy most Sándor mondta. Az ő korának, az ő vágyainak minden szomorúsága benne volt ebben a felkiáltásban, s isten előtt bizonyára éppoly súlylyal esett a latba, mint a nagy tragikus hősök panasza. Az ember nem adhat többet, mint a mennyije van, s a Sándor egész világa éppugy benn volt az ő panaszában, mint régen a vértanuk utolsó szavában az ő egész világuk. Sándor erősen érezte, hogy ő vértanu, s hogy a szive okvetlenül meg fog szakadni. De önállóság, az kevés volt benne, s ezért fájdalmas hangon kérdezte meg a leánytól:

— Hát most mit tegyek?

Bella szigoruan felelt:

— Ilyenkor legjobb, ha az ember felejtteni próbál. Eleinte nehezen megy, de utóbb

bele fogsz törődni. Oh, hányszor mentem én át ezen!

Leintett kezével a levegőben, mint a kinek nagyon a kisujjában van az egész dolog, Sándor pedig lemondó hangon felelt:

— Ugy is fogok tenni. El fogom felejtetni, kerülni fogom, igyekezni fogok, hogy sohse lássam. Pesten ez könnyen fog menni, ide pedig egyszerüen nem jövök ki többet. Ugy-e?

— Ez a legjobb.

Tetszett neki ez a szép lemondás:

— Soha, soha többé nem jövök ki. Legyen szerelmes és én kívánom neki, hogy szeressék viszont. Legyen olyan boldog, a milyen boldogtalan én vagyok.

«Érdekes — gondolta Bella — a férfiak mindig szóról-szóra ezt mondják.»

Sándor, ha már a másik előtt nem lehetett, Bella előtt mutatkozott nemesszívü lovagnak.

— Én leszek majd egyszer a legjobb barátja. Én hozzám jöjjön el a panaszával. Mondd meg neki, hogy ha majd összekap a férjével, én majd odamegyek és kibékítem őket. Az esküvőjén is ott leszek. És mondd meg neki, hogy majd ha egyszer . . .

Ez a «majd ha egyszer» nagyon fájt. Egyike a legfájdalmasabb formáknak a magyar nyelvben.

— Majd ha egyszer . . . valamikor . . .

Nem bírta tovább.

— Sándor, ne bőgj — mondta szigorúan Bella, s most elemében volt. — Ne bőgj, gyere ide . . .

Simogatni kezdte:

— Az csacsiság, ha a te korodban valaki az ilyen gyerekséget úgy a szivére veszi. Vedd tekintetbe, hogy minden ember, mielőtt megnősül, egy csomó leányba szerelmes, és mindenikről majd nevetve mesélsz a feleségednek.

— Én nem — mondta a fiú őszintén — én nem fogok . . . soha, soha . . .

Gyönyörűen engedelmeskedett a nagy törvénynek, amely azt mondja, hogy minden kielégítetlen szerelem azt hiszi magáról, ő az utolsó. A leány még a könyeket is letörülte a szeméről:

— Az imént még olyan okos voltál. Nézz rám. Jól teszed, ki se gyere többet . . .

A fiú a szemébe nézett és daczosan felelt:

— És azért is ki fogok jönni minden nap. Tudod?

Hirtelen elhallgatott, mert Pirkó jött feléjük. A kövér szóke már készen volt a legközelebbi tanácscsal:

— Hamar töröld meg a szemed, ne lássa, hogy sirtál!

De ez már tele volt daczczal, s keményen szólt :

— Azért sem törülöm le, hadd lássa. És ha nem akarja látni, menjen el. Elég nagy a sziget.

Kifutta az orrát, minden nagy gyász ezzel végződik. És vad pillantással várta Pirkót.

A kis hölgy lassan jött feléjük. Hallgatta, mint jár a szél fölött a lomb közt, figyelt a Duna neszére s közben tele volt gondolattal. Tarkovics kijön lakni a szigetre. Az egészből egy szót se értett. Melitta kisasszony az árviz hírére azonnal beköltözött a városba, ez nem volt neki való mulatság. És különben is a pocsolyák tönkretették összes alsószoknyáit. De hát akkor miért jön ki? Kiért jön ki? Egy pillanatig se gondolt arra, hogy ő miatta jön ki. Zugott a lomb, sóhajtott a fák közt a szél és Pirkó érezte, hogy tudja már a kijövetel okát. Érezte, hogy tudja, igen, ezt így kell mondani. Még a lelke legmélyén se volt megformálva ez a tudat. Még csak sejtés se volt. De érezte, hogy az első élesebb bizonyítékra egyszerre tudni fog mindent, minden kapcsolatot megtalál, világos lesz előtte minden. Oly nagyon gondolkozott, hogy elment volna Belláék mellett, ha meg nem szólítják. Már néhány lépéssel el is hagyta őket, amikor a szőke utána kiáltott:

— Pirkó, meg se állsz?

Fölkapta kis barna fejét s ijedten nézett feléjük. Aztán visszafordult, s odament.

A költő azonban annyira daczos volt, hogy csak félvállról köszöntötte s olyan durvasággal, amely neki magának fájt legjobban, mondta:

— Azért nem muszáj éppen idejönni. Én miattam ugyan megállni se érdemes.

XIII.

Másnap este megjelent Waldné a leányok szobájában. Mostanában már a séta se volt kellemes, annyi volt a víz az utakon, s így a leányok a szobájukban maradtak vacsora után. A szép asszony vigan szólt:

— Adjátok kölcsön egy-két napra a leányomat. Szükségem van rá.

Nevettek. Pirkó azonban egy kicsit büszke is volt erre a kitüntető bizalomra. Egy ideig még évődtek: «Adjuk» — «nem adjuk» — végre is odaadták, és a hűvös, esőre álló estében elmentek ketten: a szép asszony, meg a kis hölgy, karonfogvást, mint két barátnő, akik közül az egyik már olyan nagy, hogy gardirozhatja a másikat.

— Most velem fogsz maradni sokáig, Pirkó — mondta az asszony — nálam fogsz aludni és együtt ebédelünk a szobában. Jó lesz?

— Jó.

— Majd én mesélek neked Párisról, te meg elmondod, mi történt azalatt a szigeten.

Programmot csináltak, oly szokatlan volt, hogy hosszabb ideig együtt lesznek. Azontul hazáig nem is szólt semmit az asszony. Csak ment a leánya mellett, magához szoritotta gyöngé kis karját, s örült, hogy egy kis meleg madártest van mellette, hogy okos szem néz rá, hogy van valaki, aki beszél, ha ő elunja. Fönn a szobában még rendezkedtek egy kicsit, a kanapén ágyat vetettek, aztán lefeküdtek. Az asszony mindjárt elfujta a gyertyát, s csönd lett. Künn nagy széljárt, valami távoli viharnak a hirnöke. A fák koronái az ablakuk alatt zúgtak és az ablakon nem jött be semmiféle halvány derengés. Az ég nagyon felhős lehetett. A kis hölgy az anyját figyelte, hogy alszik-e. Nem aludt. Aztán megfordult s megpróbálta, el tud-e aludni. De künn nagyon süvöltött a szél, a fák szinte harsogva zúgtak, meg aztán miért éppen most jön ki lakni Tarkovics, amikor viz alá kerül a sziget és Melitta kisasszony már rég beköltözött Pestre?

A másik ágyból, mint egyszer nem is olyan régen a Belláéból, ugyanaz a kérdés jött:

— Alszol, Pirkó?

— Nem, mama.

És ugyanaz a hívás:

— Gyere át az ágyamba.

Egy pillanat alatt ott volt Pirkó a nagy ágyban, amelyben több párna volt, mint a

leányok ágyában szokás, amely parfümös is volt egy kissé, anélkül, hogy parfümözték volna. De itt nem volt semmiféle beszélgetés. Az asszony mellére vonta a leánya fejét, s Pirkónak csak most tűnt fel, hogy az anyja se aludt mostanáig. Odabujt mellé, jól érezte magát. Az ablakot nagy esőcseppek kezdték verni és Waldné sóhajtott. Hosszu ideig nézett maga elé a sötétbe, aztán egyszerre nagyon erősen magához szoritotta a leányát, még mindig szótlanul.

«Miért jön ki éppen most lakni — gondolkozott a kis leány — éppen most . . . talán csak nem miattam?»

És ekkor érezte a második szoritást, s hogy oly közel volt az anyjához, a szoritásról azt is érezte, hogy az asszony sir.

— Valami bajod van, mamuska?

Titkolni nem tudta, letagadni meg nem lehetett ezt a sirást. Hát ezt mondta:

— Sok, sok bajom van, kis leányom . . .

S most arczához támasztotta az arczát, amely forró volt és könnyes, úgy feküdtek ketten egy párnán, az anya és a leánya, mialatt künn elállott a szél s megeredt a bő nyári zápor, zuhogott a fák közt egyenletes, csöndes zugással. Messze, valahol a Jánoshegyen is túl, zengett az ég. Pirkó reszketni kezdett.

— Félsz a zivatartól, kis bolond?

— Nem félek, mama. Nem tudom, miért reszketek úgy.

És reszketett, valami nagy izgalom rázta gyöngé, ideges kis testét, így vonult be a lelkébe égzengés muzsikájával, viharos éjszakán annak a megfejtése, hogy mért jön ki lakni Tarkovics, holott már mindenfelé áll a viz a gyepen s Melitta kisasszony rég beköltözött . . .

Elaludt, előbb, mint az anyja, s amikor a sudár asszony ezt észrevette, úgy tett vele, mint kicsi korában szokta: ölbe fogta, óvatosan átvitte a maga ágyába, betakargatta s nagyon csöndesen megcsókolta a haját.

— Aludjál kis leányom — mondta alig hallhatóan, aztán az ablakhoz ment, ki próbált nézni a vak éjszakába, majd visszabujt az ágyába és a falnak fordult.

Mire a leány reggel fölkel, az anyja már nem volt otthon. De mintha a gond az ágya mellett állt volna, s csak azt várta volna, hogy fölébredjen, azonnal megmarkolta a szívét. «Kijön lakni, kijön lakni» — ezt mondta egyre a fülébe, nem tudott tőle szabadulni semmiképpen. Gyorsan felöltözött s azt gondolta, hogy most már egyesegyedül áll ezen az egész világon, most el van zárva az anyjához is az ut. Valami rettenetes fájdalom ette végig magát időről-időre a lelkén és csak most tudta meg, hogy még maradt eltiporni

való reménye. Az igazi remény az, amelyről maga az ember se tud. Ha napnál világosabban is látjuk, hogy egy szerettünk meg fog halni, ha teljes bizonyossággal készülünk is erre, — a halála mégis letör bennünk egy titkos reményt, egy rejtve nyiló hitetlenséget. Minden reménység, miután az elménkben meghalt, szivünkben titkos életet él tovább, s csak ott hal meg igazán, legtöbbször a szivünkkel együtt. Az én kis fehér leányom szivében most haldoklott ez a bujdosó virág, s ennek az elmulásnak a bánata átjárta az egész lelkét. Most minden szilárd pontot elveszített maga körül, most ő volt egymaga az egész világ.

Kopogtattak az ajtón.

Egy kertészlegény állított be, tisztességtudóan köszönt és hatalmas rózsabokrétát nyújtott Pirkó felé:

— Itt lakik kérem, a Waldné tekintetes asszony?

— Itt lakik.

— Hát ezt neki hoztam.

Pirkó átvette a bokrétát. Csupa nagy piros rózsa volt, csupa tökéletesen kinyilott, érett virág, amely talán már holnap elbágyadt volna, ha a tőn hagyják.

— Ki küldi?

— Egy ur küldi kérem, de nem szabad megmondani, hogy kicsoda.

— Nem ismeri?

— Nem én, kérem, sohse láttam.

Aztán megint köszönt és kiment. Volt még egy gyanakvó pillantása Pirkó számára, amért nem az vette át, akinek szólt. A kis leány utána kiáltott:

— Mondja meg annak az urnak, hogy a nagyságos asszony leánya vette át.

Hogy becsukódott az ajtó, beletemette arczát a virágok közé. Nehéz illattal volt teljes a bokréta, a napon érett rózsák dus olajpárája szállt belőle. Csöndesen az ablakhoz ment vele.

— Szabad ezt tennem? — kérdezte magában, amikor kihajolt, s lenézett, nem jár-e lenn valaki. Ugy vélte, gonosz dolgot cselekszik. Nagyra nyitotta a szemét, s mivel most történt először, hogy tiltott dolgot cselekedett, fülíg elpirult. Aztán hirtelen fogta a csokrot s az ablakon át messzire kihajította, a fák koronája fölött, a Dunába. Utána is nézett, még látta is, hogy a nagy víz csöndesen ringatva viszi a piros foltot. A szobában rózsailat maradt s ez vádolta. Gavallértermészetű kis leány volt, egyenes karakter, s ezért most már sajnálta ezt a sunyi cselekedetet. Alattomos volt, ez volt az érzése. Lopott is, sikkasztott is, gyanakodott is, nagy isten, hogy mindez megtörténhetett vele, a kis gavallérral, s hogy éppen

az anyja ellen követte el . . . Láz járt az ereiben erre a gondolatra. Szabadulni szeretett volna, de mindentől ezen a világon. A férfiaktól, az asszonyoktól, a virágoktól és — istenkém — a szerelemtől is, ettől a nagy és szép dologtól, amely után annyit vágyakozott, s amely most napokon, éjszakákon, heteken ütötte, vérezte, mintha az ő gyöngye kis szivén akarta volna megmutatni, mit tud.

A mama jött a fürdőből, frissen, hamvasan, jókedvűen.

— Már fölkelteél, Pirkó?

Pirkó még érezte maga körül a rózsa-szagot, s rettenetesen megijedt, hogy ez elárulja. Ez a lengő illat, amelynek már csak finom nyoma volt a szobában, az agyára nehezedett, százszorosán kellett magát neki, végigcsont finom kis orrán, még a szájában is érezte az ízét.

— Fölkeltem, mama, már hogyné keltem volna föl . . .

Az asszony vidáman mondta:

— Én már hétkor talpon voltam, sétáltam, fürödtem . . . Ma még több a víz a szigetén, mint tegnap. Azt mondják, hogy átszivárog a töltésen, a kis gát már tán egy napig se bírja.

Nevetett.

— Holnap uszni fogunk, Pirkó!

Ő is próbált mosolyogni. Az asszony letette a napernyőjét, levette a kerti kalapot, s a tükör elé állt. A haját kibontotta és nagy szeretettel ment végig rajta egy arany-szinű fésűvel. Szép volt így, nagyon. Ezt ő is gondolta e pillanatban, s talán erről jutott eszébe, amit hátra se nézve, csak úgy fél-vállról mondott:

— Te, ez kijött lakni ma reggel, csónakon jött Ó-Budáról, mert a hajó már nem jár . . . ez az ujságíró . . . hogy is hívják?

Pirkó is úgy tett, mintha egy kicsit gondolkoznék, aztán igen csöndesen mondta ki ezt a nevet;

— Tarkovics.

És azért a kis hazugságért, ami ebben a gondolkodásban volt, még ő szégyelte magát.

Együtt voltak egész nap, együtt ebédeltek, itt a szobában. S amikor a pinczér be-bejött, hogy az ételt hozza, mind a ketten idegen-szerű félelemmel néztek az ajtóra. Tarkovics már korán reggel kijött, s még mindig nem jelentkezett. Őt várták mind a ketten, de hogy mind a ketten várták, ezt csak Pirkó tudta. És nem jött, egész nap nem jött, már alkonyat borult a fákra és a külvárosi gyárakra a Duna tulsó partján, s Tarkovics még mindig nem jött.

— Kóborolni szeretnék egy kicsit, mama — mondta estefelé a leány — még látni egyszer a szigetet, mielőtt átfolyik rajta a Duna.

Az anyja kérőleg nézett rá:

— Maradj itt, édes . . .

Hát ezért kellett ő, ezért vették kölcsön a másik családtól. Hogy legyen itt valaki, aki utját állja a dolognak. Szegény kis ör, szegény kis gát volt, mosolyogva konstataálta. Nem különb, mint az a homokos töltés, amin átszivárog a Duna. S nem is ér többet, egyszer csak átszakad, elsöprik az utból, és vad rohanással siet át rajta a hullám . . . Fájt neki ez a szerep:

— Bocsáss el, édes mama, nagyon szeretnék . . .

Ez az volt, hogy «nagyon szeretnék szabadulni» — de csak idáig mondta. S már indult is, nem, nem akart itt maradni. Nagyon borzalmas helyzetnek találta az egészet. Menni kell, akár vissza se jönni többé . . .

— Hát menj — mondta az asszony — csak ne menj közel a Dunához . . .

Ezt már nem is hallotta, már künn volt. Leszaladt a lépcsőn, ki az estébe. Fáradtan vonult el előtte egy csapat katona, csizmájuk locsogott a pocsolós földön, vállukon az ásó. Utánuk nézett egy darabig, s akkor

hirtelen a tulsó oldalra figyelt, ahonnan nagy szaladás zaja hallatszott, s kivillant a fák közül a fáklya vörös fénye. A sziget közepe felé szaladt egy másik csapat katona, elől a tisztt, maga is ásóval a kezében. A fáradtak, akik az imént erre vonultak, egyszerre megálltak. A tisztjük átkiáltott a szaladókhöz:

— Na was ist denn wiederum?

Mindjárt jött is az ordító válasz, németül:

— Lenn átszakadt a töltés!

Hideg futott végig a kis leány hátán erre a kemény szóra, s most ő is szaladni szeretett volna. A fáradt katonák tisztje nekirohant a gyepnek s elordította magát:

— Laufschrift!

Amire ezek is rohanni kezdtek, átvágtak a nagy gyepen, mintha egyszerre erőre kaptak volna. S ugyanekkor a felső töltés felől is jött egy rohanó csapat, fáklyával, mint amikor tűz idején mindenünnen egyszerre jönnek a tüzoltók. Pirkó ezek után szaladt, de a tisztt visszakiáltott rá udvariatlanul:

— Otthon maradni!

Szegényke megállt, megvárta, míg ezek is eltűntek a fák közt, aztán egyet gondolt, mellének szegte a fejét és mégis elkezdett szaladni, a csapatok után. A katonáknak azonban gyorsabb volt a lábuk, s Pirkó csakhamar azon vette észre magát, hogy

egyedül szalad. A nagy bokrok és fák közt meg is ijedt. Alulról valami idegenszerű, vad morajlás zugott feléje, emberi kiáltásokkal vegyesen. Hirtelen megállott, hamarjában nem tudta, hogy honnan csap rá a nagy víztömeg, s félt az ismeretlen elemtől, sejtelve sem volt, hogy miképpen jön a víz, hogyan fogja elönteni a szigetet. A térde reszketett s önkéntelenül is visszaneézett, ahonnan néhány égő lámpa világolt feléje. «Jobb lett volna otthon maradni» — gondolta. S a zugás egyre erősebben hangzott alulról. Ez most izgatta kissé.

— Jön a víz! — mondta félhangosan, fenyegető akcentussal, szinte azért, hogy önmagát ijeszse vele. Aztán elképzelte a feléje rohanó piszkos Dunát, ezt a nagy sárga tengert, amint lekapja a lábáról, átgázol fölötte, s görgeti, sodorja nagy száguldásában. Óh meghalni így, gyorsan, vad erószak által, de jó volna — gondolta egy rövidke pillanatra. Elképzelte, mint vinné a nagy folyam, mint szünnék meg egy pillanat alatt minden, de minden bánata.

Vagy husz lépésnyire megzördült előtte egy nagy bokor. Mintha valami állat akarna kibujni alóla. Megijedt, összerezsent és felsikoltott. Rászegezte pillantását a bokorra, semmi se bujt ki a galyak alól. «Mi lehetett ez?» Ekkor valami hideg ölelte körül a lábát.

Viz ömlött kis kivágott czipőjébe, s hogy erre körülnézett, már az egész ut szélességében fénylett a víz. Ez amolyan előfutárja volt a nagy hullámnak, surranva jött az uton, megrezzentette a bokrokat, mint valami alatomos csuszómászó. De a lábán érezte, hogy egyre emelkedik, s erre szorongó félelem fogta el. Gyors szaladással menekült ki a bokáig érő, egyre szélesbedő vízből, s rohanni kezdett visszafelé; mögötte surranva, csuszva jött a víznyelv. De ugyanekkor már egészen közlelről hallotta az iménti zugó lármát. Futás közben oldalt nézett, a hatalmas pázsit felé, amely a fürdőháztól majdnem a sziget közepéig húzódik. Ijesztő látvány volt. Magasra tartott fáklyával, orditva szaladtak visszafelé a katonák, s alig tiz lépésnyire mögöttük jött a Duna, most már az igazi nagy áradat, amely egész szélességében elborította a szigetet. Valami soha nem hallott, a nagyon mély basszus-korgáshoz hasonló, bőgésszerű hanggal kergette őket a víz, meg-megcsillant a bokrok közt, tördöste, recsegtette az ágakat, egy-egy hullámját előre vetette s oldalt, ahol mélyebb volt a föld színe, hosszú nyelveket szalajtott előre. Szaladtak mind, elől a kis fehér leány, mögötte a katonák, s leghátul teljes szélességben, most már harsogó bőgéssel a víz, törve-zuzva a bokrokat, elsöpörve a vaspadokat, fák lehajló ágait megroppantva. Ha

nagy szél rohan végig a bokrok közt, ez is ijesztő süvöltésként hangzik, hát még a mikor az egész Duna vágatott át rajtuk! Ropogtak az ágak, sirtak a levelek, de semmi nem tudott ellentállni a víznek.

Akik a felső szigeten álltak, sikoltozva rohantak a házakba. A fürdőház előtt nagy vaspontonok álltak, bennük fáklyás katonák. A pontonokat csöndesen a hátára vette a víz s lassan vitte lefelé. A többi katona részint a vendéglő terraszára ugrott, részint az üres pontonokba. Az egyik tiszt, aki jó tíz perczet szaladt a víz elől, amíg az első csónakhoz ért, nevetve ugrott a vasalkotmányba, s miközben letörölte homlokáról a verejtéket, fejcsóválva mondta a Dunának, amely most minden irányban elterjedt körülötte:

— Ah, du Canaille!

Pirkó a nagy szálló terraszára menekült, ahol már izgatottan várta az anyja. Elnézett a nagy gyöp helyén, ahol most csak a félig kiálló fekete bokorcsomók jelezték, hogy ez nem volt mindig tenger, s látta, hogy itt már szelidebb a víz, csöndes kis fodrokat hajt rajta a szellő, csak elől haragszik, csak az előőrsei harapnak, tépnek, szaggatnak, süvöltenek. Igen, csöndes fodrokat, lágy kis hullámokat hajtott a szellő keresztül a szigeten, s már a lárma is elült, csöndes bámulás uralkodott az embereken s az az el-

fogódás, amelylyel a lassan, de szemmelláthatóan egyre emelkedő víz imponált nekik. A lámpák tükörképén látszott ez legjobban. A vízben reszkető láng egyre közeledett az igazihoz, a lámparudak háromnegyede már víz alatt volt.

Egy katonai csónak haladt el előttük, a katonák vasvégű rudakkal hajtották. Hogy a lámpák elé ért, a tiszt meglátta a szép asszonyt, szalutált és felszólt:

— Wollen die Damen vielleicht in's Restaurant?

— Igen, mama — sugta Pirkó, aki szeretne volna látni a nagy vizet. Waldné mosolygott, meghajtotta a fejét s beszálltak a vascsónakba. Elhajókáztak a virágágyak felett s az egyik helyen Pirkó elszomorodott:

— Itt voltak a tubarózsák, mamám . . .

S az édes, elmúlt estére gondolt, amikor még jól esett a fájdalom. Homlokára tette kis kezét, most már fájt a feje a sok izgalomtól. Félig lehunyt szemmel nézett szét a sötét estébe.

A fürdőház magaslaton épült, a víz nem érte el ezt a dombot. Így az épület köré gyülekeztek a kertészek, s ott állt a katonák egy része is, tétlenül nézve a fénylő nagy vizet, amely egy félóra alatt hetek keserves munkáját tette tönkre. Fáklyákat tartottak, s bámulták a vascsónakban hajókázó két hölgyet.

Odább, a magaslat egy kiugrásán egyetlen alak állott. Ráesett a fáklya vörös fénye, s ő büszkén nézett ki a szabad Dunára. Fekete köpenyét lobogtatta a szél, hosszú haja a homlokára omlott. De délczegen állott szemben a rémületes áradattal, s hátravetett feje, kidüllesztett melle nemes daczról tett tanuságot. Persze, hogy ő volt, Sándor, akinek buzgott a lelke ettől a hatalmas impresziótól, s aki talán úgy érezte, hogy fekete köpenyébe burkolózva, levett kalappal nézván szemébe a rettenetes Dunának, e pillanatban nem kisebb valakivel daczol, mint magával a bosszuálló istennel.

XIV.

Van egy bizonyos fajta éjjeli lepke, amely arról ismeretes, hogy a mig künn van a homályban, óvatos, csöndes állat, de amint bekerül a lámpához, megbolondul. Eleinte csak körülötte tanyázik, a fal fényesebb részein. Majd közelebb merészkedik, röpköd a lámpa körül egy kicsit, aztán megint elbujik valahová, perczekig nem kerül elő. Később ismét megjelenik, most már vakmerőbb, s úgy venni észre, hogy valami örület szállt parányi fejébe. Rendetlen röpdöséssel kering a láng körül, nekivágódik az üvegnek, mindegyre kisebb köröket ír le, végül pedig tökéletesen megvadul. Bolond módra csapódik neki az ernyőnek, az üvegnek, összetöri a szárnyát, hihetetlen gyorsasággal cikázik egyik helyről a másikra, s ha az ember utána nyul, hogy megfogja, úgy érzi, hogy a kis állat megvakult, se hangra, se mozdulatra nem figyel, meg lehet fogni, ki lehet hajítani az ablakon. De a következő perczben megint megjelenik reszkető szár-

nyacskája a lámpaernyő alatt, nekivág megint az üvegnek, s az ember utóvégre is belátja, hogy az ilyen bolondon nem lehet segíteni és békén hagyja. Másnap reggel aztán megtalálja az éjjeli szekrényen a kihűlt lámpa alatt, összetört, fénytelen szárnnyal, mozdulatlanul.

Pirkó most körülbelül ott tartott, ahol a lepke először csapódik neki a forró üvegnek, amikor a melegtől és fénytől először forr fel benne valami nagy indulat. Reggel, amikor végignézett a szigeten, amely fölött most nyugodtan, alig észrevehető mozgással áramlott át a víz, meglátta egy csónakban Tarkovics Endrét. A férfi intett neki a kalapjával, amire Pirkó hirtelen megfordult, felrohant az üres szobába és az ágyra vetette magát. Eltűnt belőle a mértéktudó kis hölgy, most esett le a lábáról az üvegczipő, az óvatosság, a gondos körütekintés szimboluma. Szaladt mindenki elől s mégis mindenkibe beleütközött. Ha úgy érezte, hogy haza kellene mennie, nem tudta, hová menjen: Bel-láékhoz, az anyja parfümos hotelszobájába, vagy a pesti lakásba, ahol föl voltak szedve a szőnyegek s fehér vászontakaró alatt szundikáltak a butorok. Kereste a családját, azt se találta. Vergődött, nem tudott hová menni, kivel szóba állani. Kibámult az ablakon, aztán hirtelen az ajtóhoz szaladt, de ott megint

megállt. Az anyjának nem mert a szemébe nézni. Tudta, hogy miért tartják itt, miért van rá szükség. Istenem, talán mégis jobb lett volna Heinét nem olvasni, a szerelmes verseket meg nem ismerni, s most még nem érteni oly világosan, hogy miért veszi egyszerre magához az anyja, miért öleli sirva az ágyában, álmatlan éjszakákon. Azok a lepkék is, ha őserdőben élnének, ahol nem jár ember, aki tüzet gyujthatna . . .

Aztán leült és föltette magában, hogy minden erejéből gondolkozni fog. És sokáig ült egymagában, minden neszre figyelve, hogy talán az anyja jön, akivel — tudja isten — még találkozni se szeretett volna.

Igen Pirkó meg fog szökni.

Hogy hová, azt nem is tudja. Hogy miképpen, azt se. De szökni fog, innen el és folyton menni, menni, egészen addig, amig csupa idegen emberek közé nem ér. Vagy talán az apjához menjen?

— Szegény apa — gondolta és megborzadt. Szegény apa most az irodájában ül és dolgozik. Künn ülnek a segédek és periratókat másolnak. Aztán a törvényszékre szaladnak, visszajönnek, beszélnek az ajtón és az irodavezető tovább küldi őket. Emlékezett a szavakra, amik az irodából a lakásba röppentek:

— Menjen a pénzügyigazgatósághoz . . .

— Szaladjon a vámházba . . .

— Tizkor tárgyalás az ötnél . . .

És mindebből a sok másolásból, szaladgálásból és tárgyalásból pénz lett, piszkos bankók, amiket kövér kereskedők vagy öreg vidéki asszonyok szoktak volt apának az íróasztalára olvasni. És mindebből a pénzből szép, villogó ruhák lettek, finom párisi selyemharisnyák, parfüm, szalagok és a mama mégis sirva ölelte az ágyban.

— Szegény apa . . .

Valami közösséget érzett az apjával. De félt, hogy meglát rajta mindent, hogy megtud valamit.

Az anyja jött:

— Csónakon jöttem a fürdőből — ujságolta — estefelé végigcsónakázunk a szigeten, te is velünk jössz, Pirkó!

Soha még nem felelt úgy, ahogy most:

— Nem megyek.

Daczosan, határozottan mondta.

— Nem jössz? Miért nem jössz?

Szegény maga se tudta. Azt se tudta, mit beszél. Erre meg ezt felelte:

— Vagy különben megyek.

Azzal kiszaladt, megint le a lépcsőn a terraszig, aztán föl az olvasóterembe. Ott senki se volt, hát a zongorához ült. Kinyitotta, becsapta. Majd ujságot akart olvasni. De ezt se bírta. Leült hát a kanapé sarkába

és maga elé nézett. Mintha fölfedezett volna valamit, egyszerre megvilágosodott az arcza. Nagyon halkan mondta:

— Nem tudok élni.

Ez a csöndesen suhanó szó magánosan szállt végig az oszlopos teremben, visszajött hozzá, a fülébe zugott, a szívét szorongatta.

Pirkó nem tud élni. Nagyon megsajnálta magát, mosolygott egy kicsit, de nagyon szomoruan és megint mondott valamit, ezt is félhangosan, hogy a fülével is hallja. Ezt mondta:

— Szegény kis leány.

Még egyideig szótlanul ült a teremben. Aztán betotyogott egy öreg urhölgy, aki előkeresett egy német lapot és befészkelte magát a karosszékbe, hát kiment. Fel, az anyjához, akit megint öltözködésnél talált. Azt mondta neki, hogy nagyon szeretne ma Bellához menni, nála maradni, ott aludni. Panaszkodott, hogy kényelmetlen a kanapé és nyugtalan alvás esik rajta. A csónakpartiról pedig lemond.

— Akkor én se megyek — mondta erre az anyja.

Pirkó őszintén kérdezte:

— Miért?

Az asszony egy kicsit hallgatott, gondolkozott, aztán csöndes-kérő hangon, amely igazán szívből jött, így szólt:

— Csak még ma maradj itt, kis leányom.

Dehogy maradt. Nem lehetett, egyszerüen nem lehetett. És máris szeretett volna rohanni, mert a legártatlanabb szó, a legegyszerűbb kérdés is kegyetlen világossággal folyton azt magyarázta neki, amit már kitalált. Az anyjának minden szava, minden mozdulata, minden kérése újabb és újabb bizonyíték volt. Dehogy maradt.

— Hát jó — mondta az asszony. — Ilyen leányom van nekem. Egyszer kérem valamire.

A kis leány már kifelé ment s az ajtóból csak ezt mondta:

— Bocsáss meg, mama. Kezít csókolom. De nem csókolta meg a kezit.

*

A leányszobában, az ő kedves párnáján felriadt Pirkó hajnal felé. Szinte csodálkozott azon, hogy tudott aludni. A másik ágyban megint csak nyugodtan, egészséges álommal aludt a kövér szőke. Egyáltalán, Pirkó nem emlékezett arra, hogy a szőke valaha nyugtalanul aludt volna. Az ablakon megint a derengés világos lehellete szállt be s ahogy a leány figyelni kezdett, érezte maga körül a hajnal előtti nagy csöndességet, az igazi nagy alvást. Fölkelt s óvatosan vette magára fehér ruháját. Kiosont az ajtón, le a földszintre s a kapu elé kötött csónakba ült. Eloldotta a lánczot s fülelt, hogy nem hall-

ják-e. Nem, senki se hallotta, minden aludt még a szigeten, a füvek és virágok csöndesen álltak a víz fenekén, csak éppen a madarak voltak ébren. Budáról kakasszó rikoltott át a vizen, egymásnak felelgettek az ó-budai kakasok.

Az egyik evezővel dolgozni kezdett s kieviczkélte odáig, ahol valamikor a sziget partja volt. Itt szétnézett a Dunán. A nap még nem jött fel, de Pest felől már világos volt az ég s a legalsó felhők rózsaszínű fényben usztak. A víz is csöndes volt, pontosan mutatta a gyárkéményeket, a parti fákat. A kis leány kiült a csónak orrára s hagyta, hogy a víz szeliden vigye lefelé; kissé didergett a friss hajnali szellőben, de úgy érezte, hogy ez a sok víz, ez a nagy reggeli hangulat egy kicsit enyhíti a fájdalmát. Hogy mi lesz ennek a csónakázásnak a vége, azt nem tudta. De sejtette, hogy soha többé nem jön vissza. Nem látja soha többé a kövér szőke leányt, a derék öreg Térei bácsit, nem kell többé szégyenkeznie az anyja előtt. És soha, soha többé nem kerül Tarkovics elé. «Szeressék egymást» — gondolta s csak azon a nagy fájdalomon, amit ez a szó a lelkében okozott, csak azon érezte, hogy ez kikre vonatkozik.

A víz kifelé kezdte vinni a csónakot, a Duna közepére. És itt egyre gyorsabban vitte.

— Isten veled, sziget — mondta Pirkó és meghajtotta fejecskéjét a sziget felé. Még ezt is elemezte s rájött, hogy megint bakfis volt. De aztán napirendre tért e fölött is, úgy érezte, hogy most már ez is mindegy. Valami nagy nyugalom szállt a lelkére szegény elveszett madárnak, akivel sohase törődött az anyja. A pesti gyárak felé nézett, amelyek kéményeiből nagyon vékonyan, szinte álmosan szállt egy kis füst. Ezek tovább élnek, tovább dolgoznak, és hat órakor már talpon lesz az egész város, csöngetni fog a villamos a hidon, s munkába mennek a munkások. «Szép lehet szépen meghalni» — gondolta s eszébe jutott Helén, az asztolári liliom, akinek teteme fekete bárkán, fehérbe öltöztetve, telisteli virággal csöndesen uszott le a folyón a gonosz Guinevere királyasszony palotájáig. Ennél a gondolatnál visszaneézett a nagy szálló felé s az anyja ablakát kereste.

Most sirni kezdett. Talán ő sirt egyedül e pillanatban ebben a nagy alvó városban, a megáradt víz közepén, amikor még semmi emberi hang nem jött sehonnan, csak a madarak ébredtek a szigeten és a kakasok felelgettek egymásnak. De az ő sirása nagyon csöndes volt, csak a Duna kis hullámai hallották meg.

Feljött a nap, kibujt a gyárak mögül égő-vörös nagy korongja, s egyszeribe kigyultak

mind a felhők, rózsaszínü lehellet szállt széjjel az égen, égő rózsaszínt kapott a Duna is és a budai ablakok végig lángban ragyogtak. Sebesen haladt lefelé a csónak, keresztbe állt a vizen, senki se kormányozta. A kis fehér leány ekkor szembeállt a nappal, s az ő hó-tiszta ruhácskáját is elöntötte halvány rózsaszínnel a hajnali sugárzás. Nagy vigasztalás jött feléje mindenünnen, s abbahagyta a sirást. A nap szemlátomást szállt följebb az égen, kigyujtotta a bárányszéleket s arany-sugárkákkaal hintette tele a Dunát. Ekkor jött felülről a fekete bárka, amely tele volt zöld-séges asszonynyal, s amelyben izmos legények eveztek. Halk ének hallatszott róla, az asszonyok elhúzták a magas hangokat, mint a processzióknál, amikor a Mária-énekeket éneklik.

A hidon tul az egyik evezős felállt a helyéről, kihajolt a viz fölé, s ezt mondta:

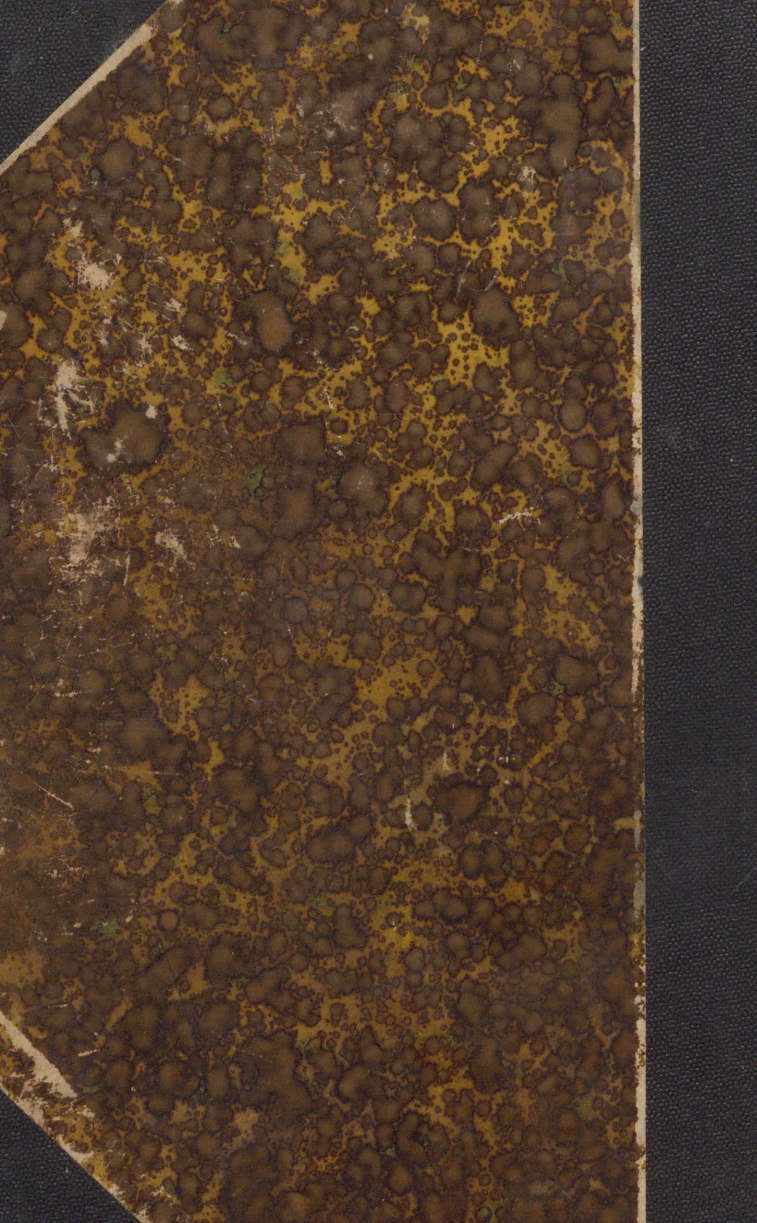
— Egy üres ladik...

Mind arrafelé néztek, s egy pillanatra, amig a legény evezője maga felé húzta az üres csónakot, elhallgatott az ének.

Ember

87416

Molnár

Gazdátlan

Csónak

története

N.M.